

קונטרס

הבינני

פרשת
חיי שרה
תשפ"א

שנה ג' חוברת ח'

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ה

ביאור מה שרואים אנשים משתדלים יותר מן הראוי ומצליחים

בינו בוערים בעם \ מדוע את הולכת אליו היום \ הקב"ה אינו נותן פעמיים \ חשב לתקן ונמצא מקלקל \ משל באחד שהתבזה לחינם \ המאמין אינו צריך לטרוח \ הדרך להבריח את הזכובים \ ארץ זבת חלב ודבש \ עשירותו של יעקב \ המזיק שהתיימר להיות שדכן \ ההשתדלות המזיקה \ דרכו של מאמין \ מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם \ אביזריהו דעבודה זרה \ חבל לאבד את הסבלנות \ החכם לומד מטעויותיו \ הכל לפי המבקש והמתבקש \ איך אלך ושמע שאול והרגני \ להקיש מהזיקם של בעלי בחירה להטבתם \ שלוחי מצוה אינן ניוזקין \ יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן \

יום שני פרשת חיי שרה – כ"ב מר-חשון ה'תשפ"א

השלמת נפש האיש והאשה על-ידי חילוקי התכונות ביניהם

אותה הוכחת לעבדך ליצחק \ אעשה לו עזר כנגדו \ רבקה מתקנת את מידתו של יצחק \ משל מהרב והתלמיד \ ומתלמידי יותר מכולם \ בא לחנך ונמצא מתחנך \ הניגודים בחיי הנישואין משלימים את בני הזוג \ עצה לשלום בית \ בין חכמת התורה לחכמת הגויים \ היחס בין העובד והמעביד \ גם כי יזקין לא יסור ממנו \ הגישה הראשונה לכל המצבים \ יש לך שעת הכושר \ אדם לעמל יולד \

יום שלישי פרשת חיי שרה – כ"ג מר-חשון ה'תשפ"א

מצוות התורה מטהרות טמאים ומטמאות טהורים

אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני \ דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות \ כך יצאו תלמידי אנטיגנוס לתרבות רעה \ דישתמש בתגא חלף \ נהפך לאבל מחולו \ ככלי שאין בו חפץ \ מקרב רחוקים ומרחק קרובים \ עצת ה' היא תקום \ ונתן לך רחמים ורחמך \ וקרבתנו ה' אלוקינו לעבודתך \ עשה לך סימנים \ ביאור ניתוח האסור על-פי התורה \ ביאור עשיית הסימנים הרצויה \ לעשות רצונך אלוקי חפצתי \ יפה שיחתן של עבדי אבות \ הכל לפי קרבת האלוקים \

יום רביעי פרשת חיי שרה – כ"ד מר-חשון ה'תשפ"א

ענין כיבוד תלמידי חכמים ובעלי מעשה מהותו ומעלתו

שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוה \ חכמה מביאה לידי מעשים \ טוב עין הוא
יכוּבד \ רבי מכבד עשירים \ צדקת תמים תיישר דרכו \ ללמד על הכלל כולו יצא
\ בלוויית המת קמים מפני המלווים \ החיוב לקום מפני המשולחים \ קבלת שכר
טרחא אינה מגרעת \ והריחו ביראת ה' \ דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן \
להבדיל בין אור לחושך \ לאהבה את ה' אלוֹקֵיךְ ולדבקה בו \

מדור שבת קודש

ה' רועי לא אחסר – הסתפקות במועט

עצת הגר"א לזכות לפרנסה \ הסיבה שרוב העולם צועקים שהם רעבים וצמאים \
חבלים נפלו לי בנעימים \ לבקש רק שלא יחסר \ תפילה של כלה ביום חופתה \
עבודת ההסתפקות \ הסתפקות במועט בכל התחומים \ כשהתמונות שעוצבו
במוח אינן מתקיימות \ שבטך ומשענתך המה ינחמוני \ הקנאה והתאוה והכבוד
מוציאין את האדם מן העולם \ המכניע את עצמו לרצון השי"ת משפיע יותר \ יוצק
זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע \ היכלם של תלמידי דוד המלך \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי גדליה מושה בהרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א

גדולים צדיקים במיתתן \ גדלותו בתורה \ הצלתו מזעמו של השופט \ לחם מן
השמים בצינוק הקטן \ תקיעת שופר בתוך ההמולה \ בורח מן הכבוד \ מסירת
נפשו לבני ישראל \ צרת היהודי לא נתן לו לישון \ גדול השלום \ בדרך לבית
החולים \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ה

ביאור מה שרואים אנשים משתדלים יותר מן הראוי ומצליחים

בינו בווערים בעם

בשיעור הקודם שוחחנו בארוכה על הצורך של האדם להשריש האמונה בלבו שאף אחד בעולם אינו יכול לעזור לו מלבד השי"ת, ונתבאר שהדרך להשריש אמונה זו היא על-ידי התבוננות בעבר, בכל אותן פעמים שהשתדל אצל אחרים שיעזרו לו ולא יצא מזה מאומה. וכדברי ה"תפארת שלמה": "טוב לחסות בה' מבטוח באדם" – האדם זוכה לחסות בה' מתוך שהוא בוטח תחילה באדם ורואה שאין לזה שום תוחלת. והנה בסוף השיעור הקודם הערנו שפעמים יש שהאדם מבקש מאחרים שיעזרו לו והם אכן עוזרים לו, וכבר יש שהאדם זוכה להצלחה גדולה הודות לפרוטקציה שחברו או מקורבו עשה לו, וזה מה שמעמיד אותנו בפני נסיון לחשוב שההשתדלות אצל אחרים מועילה. לא תמיד היא מועילה – אנו אומרים לעצמנו – אבל הרבה פעמים היא מועילה ומביאה להצלחה מרובה. ובכן, מאחר שדבר זה מעיק עלינו ומחליש בנו את אמונתנו, אנו מוכרחים להתבונן בו היטב לראות אותו בעינא פקיא.

מדוע את הולכת אליו היום

עובדא הוי בהרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א לאחר נשואיו היה סמוך על

שולחן אביו הרה"ק רבי מרדכי [הראשון] זיע"א ומקבל ממנו תמיכה כספית קבועה לפרנסת הבית. פעם אמר לאשתו הרבנית: "מדוע את הולכת תמיד לאבי ליטול ממנו את צרכי מחייתנו, הלא הקב"ה זן ומפרנס לכל ובוודאי יתן לנו כל צרכנו מידו הרחבה והמלאה".

הרבנית עשתה כדבריו. היא הפסיקה ללכת לבית חמיה, וכך עבר שבוע ועוד שבוע ובבית אין כל. יום אחד שאלה הרבנית מבעלה הצדיק: "מה יהיה?". אמר לה הצדיק: "נו, נו, את רוצה ללכת אליו, לכי". הלכה הרבנית לבית חמיה ושבחה עם מטבע בידה, כאותה שחמיה היה נותן לה תמיד.

כשהראתה את המטבע לצדיק, שאל אותה לדעת את השעה המדוייקת שאביו נתן לה את המטבע ואז סיפר לה: עשיר גדול הגיע אל אבי להיושע בדבר ישועה ורחמים. אבי שלח אותו אלי באמרו לו שאני אוכל לברך אותך מברכות פי ושיתן לי עבור כך מטבע הגונה. העשיר אכן הגיע אלי, הוא השתעשע עם המטבע בידו אך הסתפק אם לתת לי אם לאו, ובאותה שעה ממש שאת לקחת את המטבע מאבי, הוא החזיר את המטבע לכיסו.

הפטיר הצדיק בדברו עם הרבנית: הרואה את? הקב"ה אינו נותן פעמיים. הוא

מללכת לבית אביה, ומשהלכה – הוכיח לה בעין שלא הרוויחה מאומה, כי את הפרנסה המיועדת להם ממילא יקבלו, לא פחות ולא יותר, ועליהם רק לבחור אם ליטול אותה בדרך של כבוד או בדרך של בזיון.

חשב לתקן ונמצא מקלקל

צאו וראו כמה מצויה היא שיחתם של בני אדם: ביקשתי מפלוני שיעשה לי טובה פלונית, וביודעי שהוא שכחן גדול, התקשרתי אליו כל שעה להזכירו, וכך יצא שבסוף מילא את מבוקשי. נס שהתקשרתי אליו פעמים הרבה, שהרי אלמלא כן, לעולם לא היה ממלא לי את מבוקשי.

אולם אם נתבונן היטב, נראה שההיפך הוא הנכון; ברוב הפעמים אע"פ שהתקשר האדם מאה פעמים ואחת והלה הבטיח לו שימלא לו את מבוקשו, ברגע האחרון פרח לו הדבר מזכרונו או איבד את המפתח או נגרם לו עיכוב אחר והדבר לא יצא אל הפועל. ומזה נבין שבכל אותן פעמים שבקשותיהם של בני אדם נתמלאו לאחר תזכורות חוזרות ונשנות מצדם, לא מחמת תזכורותיהם הם יצאו אל הפועל, אלא מאחר שבחרו להשיג את מבוקשם באופן זה של טרחה והתבזות, נתנם להם הקב"ה באופן זה, ואילו היו בוחרים להשיגם מידו הרחבה והמלאה, היו משיגים אותם באופן פשוט וקל.

משל באחר שהתבזה לחינם

בספר "בינת ישראל"¹ (פרשת ויצא) הביא משל מפורסם מהרה"ק מרוזין זיע"א,

נותן כדי הצורך. אפשר לקבל ישר ממנו בקלי קלות, ואפשר לקבל מן השליח על-ידי טרחה. היות שבחרת ליטלו מן השליח, החליט הגביר להחזיר את המטבע לכיסו.

הקב"ה אינו נותן פעמיים

במעשה זה טמון התשובה. אמנם כן, הרבה שלוחים למקום. אנשים מקבלים מתנות, אנשים מקבלים הלוואות, אנשים מקבלים תמורות כספיות לעבודתם. אבל אם האדם בוטח בה', יוכל לקבל את כל מה שצריך ללא טרחה יתירה ומבלי שיצטרך להתבזות ולעמוד כעני בפתח.

הן אמת שאף אם היה הצדיק מזוועהיל מקבל את המטבע מידי העשיר, היינו אומרים שקיבל את צרכיו באמצעות שליח ולא נפתחו בעבורו ארובות השמים להוריד לו רגל של זהב, אבל אז המטבע היתה מגיעה עד אליו ללא שום טרחה וממילא היה ניכר יותר שצרכיו מגיעים לו מידו הרחבה והמלאה.

ובכן, מי שנמצא במדרגה זו של בטחון ומאמין בכל לבו שאת הפרנסה מקבלים מן השמים, הקב"ה נותן לו את כל צרכיו באופן זה, מה שאין כן מי שסבור עדיין שאת הפרנסה מקבלים מבני אדם, כי הוא מוכרח לטרוח ולטרוח בשביל פרנסתו. הצדיק מזוועהיל היה שלם בבטחונו ולכן אמר לרבנית: מה לך לטרוח וללכת לבית אבי, הלא יכולים אנו לקבל את כל צרכנו מידו הרחבה והמלאה בלי שום טרחה. אך משראה שהרבנית לא הגיעה עדיין למדרגה זו, נמלך בדעתו שלא למונעה

¹ להרה"ק רבי ישראל מגראדזיסק זיע"א נכד רבי אלימלך מגראדזיסק וחתן רבי אשר השני מסטאלין זיע"א.

אחר שלא נהנה ממנו כלום, ואותו בעה"ב שהוא סועד עכשיו אצלו, נותן לו הכל בחינם.

המאמין אינו צריך לטרוח

ממשיך שם בספר הנ"ל בשם הרה"ק מרוד"ן זיע"א: והנמשל בזה הוא שבאמת פרנסתו של האדם וכל צרכיו נתונים לו מידו של הקב"ה, ומי שזוכה להיות דבוק תמיד בה', השי"ת ממלא לו כל צרכיו בלי עמל ויגיעה רבה (כמו שאנו מבקשים תמיד שנקבל את פרנסתנו בנחת ולא בצער, בכבוד ולא בביזוי. ומה שנאמר "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז), אין זה בשביל הפרנסה, אלא בשביל קיום השליחות). אך מי שבטחונו בה' רפוי וסובר שיש יכולת בכח ועוצם ידו לעשות חיל, הוא צריך לעמול בכל כחו כדי למלאות צרכיו וצרכי ביתו. וכשזוכה לפקוח את עיניו לראות מי הוא הנותן לו כח לעשות חיל, להכיר ולדעת שהכל הוא מידו של הקב"ה, אז אינו צריך לכל אותה היגיעה והטרחה שטרח עד עכשיו.

הדרך להברית את הזבובים

מוסיף על זה בספר "בינת ישראל": במדרש (פרשת ויצא) איתא על הפסוקים "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, והנה ה' נצב עליו וגו'" (כח, יב-יג): משל לבן מלכים שהיה ישן על גבי עריסה והיו זבובים שוכנים עליו, וכיון שבא מניקתו, שחתה עליו מניקתו וברחו מעליו. כך בתחילה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, כיון שנתגלה עליו הקב"ה, ברחו מעליו.

וזה לשונו: משל לאחד שהיה מהלך בדרך והיה עייף ורעב והתאמץ לבוא לכפר אחד ששם מקום מגורו של יהודי נדיב לב ומכניס אורחים שאין כמוהו, וכשהגיע לכפר ההוא נכנס בטעות אל יהודי אחר שהיה קמצן ורע לב מאוד, וכשביקש מאותו היהודי שיתן לו אוכל לשבור את רעבונו ולהחיות את נפשו, ענה לו אותו היהודי שעליו לחטוב תחילה עצים המונחים בחצרם ואחר כך ישיג את האוכל המבוקש.

האורח תמה על הדבר משום שחשב שזהו המכניס אורח הידוע שהכל מספרים כל כך בשבחו. אעפ"כ לא נמנע לעשות מה שצוה לו בעל הבית וחטב את העצים בשארית כחו משום שחשב שבודאי יש לו לבעה"ב ענין בזה כדי שלא יתבייש אחר-כך לאכול נהמא דכיסופא. ואחר גמר העבודה, הראה לו בעה"ב על בית סמוך וצוה לו להכנס שמה, ושם יתנו לו לאכול כחפץ לבבו, וכן היה.

כשבא האורח אל הבית הסמוך, קיבלו אותו שם ברצון רב, ותיכף בקשו ממנו לשבת אל השולחן ולסעוד יחד עם האורחים הרבים הסובבים את השולחן. האורחים הרבו לדבר בשבחו של בעה"ב הנותן הכל בעין יפה, והאורח שחטב את העצים אמר גם כן שאמנם כן הוא הדבר שבעה"ב נותן הכל בעין יפה, אך התרעם מעט על חטיבת העצים שחטב בשארית כחותיו כשהיה עייף ורעב.

האורחים הביטו עליו בתמהון ולא הבינו את דבריו. אז סיפר להם על דבר חטיבת העצים בבית הסמוך שצוה לו בעה"ב וכל הענין. אז התחילו כולם לשחק עליו, והוברר לו שחטב עצים בשביל איש

מלכותו, אז תתפשט ארץ ישראל שהיא ארץ זבת חלב ודבש בעלת השפעה בלתי מוגבלת בכל הארצות, כי השפעת ה' תהיה נובעת לפל בלי גבול להתברך בכל טוב.

ארץ זבת חלב ודבש

הכלל היוצא מדברי הספר הנ"ל, שביאת השפע אינה תלויה בהשתדלות האדם, וכל כמה שיוסיף האדם להאמין בזה, כך לא יהיה השפע שלו כבול לגבולות וצמצומים ויבוא אליו שלא לפי גודל פעלו והשתדלותו. ואמנם כאן צריך להזכיר, שבוודאי יש גם מושג של מזל, יש מי שנולד במזל של עשירות ויש מי שנולד במזל של עניות, ועוד יש מי שהעשירות רעה בשבילו, אך כשאומרים שהארץ תהיה בשביל המאמין ארץ זבת חלב ודבש, אין הכוונה שיקבל יותר מכדי צרכו, אלא הכוונה שממילא יקבל את כל צרכו ולא יצטרך לטרוח ולהתייגע מבוקר ועד ערב בשביל השגת פרנסתו.

נבאר בדרך דוגמא ומשל: יש לך אדם שזקוק בשביל פרנסת ביתו לחמשת אלפים דולר בחודש, ואכן זמן רב הכניס סכום זה מדי חודש בחדשו ושמח היה בחלקו. אולם יום אחד התחיל להסתובב לו זכוכ בראשו שמוכרח הוא להגדיל את הכנסותיו לשמונת אלפים דולר בחודש. הוא התחיל לעבוד במלוא המרץ באפיקים חדשים ומצפה להגדיל את פרנסתו...

מגלה לנו הרה"ק מזוועהיל: לעולם לא יצליח אדם זה להגדיל את פרנסתו על-

מפרש בספר הנ"ל: זהו כוונת המדרש, "משל לבן מלכים שהיה ישן" – ולא שם לבו לדעת מי הוא המשגיח עליו. "והיו זבובים שוכנים עליו" – הזבובים הם דמיונות כוזבים ורעיונות רוח המבלבלים את דעתו של איש נבון הדעת ונבוב הלב העמל בדברים בלי כל תכלית וערך ממשי, ולפעמים עושה גם מעשיו במרמה ובאונאה שלא במשפט, שאינם מביאים לו שום תועלת אך צער ומכאובים. וזהו שאמרו חז"ל (ב"ר וירא) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו (משלי טז, ז) זה זבובים שבביתו. "כיון שבאה מניקתו" – שמאיר נגד עיניו כח ה' שמשפיע עליו. "בורחים הזבובים ממנו" – מתבטלים כל אותן היגיעות שיגע בהן והם בעיניו כאין ואפס.

מבאר שם בספר הנ"ל על פי זה: וכן היה ענין חלום יעקב, שאחר שנתגלה עליו ה', ברחו המלאכים שהם כחות של עשו אחיו. ומסיים שם: וזה מה שאמרו ז"ל² שבזמן שישראל עושיין רצונו של מקום נחלתם הוא בלי גבול ומיצר, משום שעל ידי האמונה בה' שמלכותו בכל משלה, ממשיכים עליהם השפעת ה' שהיא בלי גבול ומיצר, כמו שכתוב להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ואינם מצומצמים בקבלת ההשפעה לקבל לפי גודל פעולתם והשתדלותם שהן בגדר גבול וצמצום. ואולי רמזו לזה גם כן חז"ל³ באמרום "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", כי בשעה שתמלא הארץ דעה וכולם יכירו בכח

² ראה ברכות לה, ב.

³ ראה ספרי דברים בתחלתו, פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח, ילקוט שמעוני ישעיה רמז תקג.

נודע בפְּשָׁעִים בְּעֵלָה. דָּא קב"ה, דָּאִיהוּ אֲתִידַע וְאֲתִדְבֵּק לְפָנָיו מִה דְּמִשְׁעָר בְּלִבָּיהּ. וּבִיָּאָר שֶׁהַכּוֹנֵנָה הִיא שֶׁהַשְּׂגָחַת ה' עַל הָאָדָם תְּלוּיָהּ בַּהַשְּׂגָחַת הָאָדָם וְאִמּוֹנָתוֹ בַּה', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם ז"ל (מורה נבוכים ח"ג פ"ח) שֶׁכָּפִי שְׂעוֹר דְּבִיקוֹת הָאָדָם בַּה' כֵּן חָלָה הַשְּׂגָחַת ה' עָלָיו, נִמְצָא שְׂמִי שְׂדֹבּוּק תְּמִיד בַּה' הַשְּׂגָחַת ה' חוֹפֶפֶת עָלָיו תְּמִיד בְּלִי הַפֶּסֶק עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט, וְמִי שְׂדִבִּיקוֹתוֹ בַּה' אֵינָה תְּמִידִית, מִסּוֹר הוּא תַּחַת הַהֲנַהֲגָה הַטְּבִיעִית.

אֲצֵל יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא הִיָּה שׁוֹם חִילוּק אִם יִקְבַּל אֶת שְׂכָרוֹ מִכָּאֵן אוֹ מִשָּׁם, כִּי יֵדַע שֶׁהַקְּב"ה הוּא זֶה שְׂנוֹתָן לוֹ אֶת פְּרִנְסָתוֹ וּפְרִנְסָתוֹ אֵינָה תְּלוּיָהּ כִּלְלֵי בַּהֲשַׁדְּלוּתוֹ, וְלִכֵּן נִתֵּן לוֹ הַקְּב"ה אֶת פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ גְּדוּל שְׁלֵא בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע.

כֵּךְ צְרִיךְ כָּל אָדָם לַחֲיוֹת בְּאִמּוֹנָה זוֹ שֶׁהַקְּב"ה הוּא זֶה שְׂנוֹתָן לוֹ אֶת פְּרִנְסָתוֹ וְשֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְאָכְתוֹ רַק מִחֲמַת הַשְּׁלִיחוֹת הַמוֹטֵלֶת עָלָיו, וְכִשְׂרִיאָה שְׂצִינּוֹר פְּרִנְסָתוֹ מִצְטַמֵּק וְהוֹלֵךְ לוֹ, לֹא יִתְבַּהֵל, כִּי יִבִּין שֶׁהִיָּה זֶה רַק צִינּוֹר וְשֶׁהַקְּב"ה יוֹכֵל לְהַמְצִיא לוֹ צִינּוֹר חֲדָשׁ, וְאִזּוֹ יִרְאֶה בְּחוֹשׁ אֵיךְ כִּשְׂנִסְתָּם לוֹ צִינּוֹר זֶה, נִפְתַּח לוֹ צִינּוֹר אַחֵר, נִסְתָּם הַצִּינּוֹר הַשְּׂנִי, נִפְתַּח לוֹ צִינּוֹר שְׁלִישִׁי וְכֵן הִלְאָה.

וְכִפִּי שֶׁפְּתַחנּוּ, כָּל זֶה מִבְּאֵר שְׂמָה שְׂאֲנָנוּ רוֹאִים הַרְבֵּה עוֹשִׂים וּמִשְׁתַּדְּלִים וּמִצְלִיחִים כְּבִיכּוֹל לְהַשִּׁיג עַל יָדֵי כֵךְ אֶת פְּרִנְסָתָם, אֵינָן זֶה אֵלָּא אַחִיזוֹת עֵינָיִם, כִּי הָאֲמֵת הוּא לְהִפְךָ מִמֶּשׁ, אֲלֵמֵלֵא לֹא הִיוּ מִשְׁתַּדְּלִים כָּל-כֵּךְ, הִיוּ מִקְבִּלִים אֶת פְּרִנְסָתָם בְּדֶרֶךְ קֶלָה יוֹתֵר, וְהֵם הִמָּה שֶׁבְּחָרוּ לְהַשִּׁיג אוֹתָהּ בְּדֶרֶךְ קֶשֶׁה וְאֵרוּכָה.

יְדֵי טְרַחְתּוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ זָקוּק לְיוֹתֵר מִחֲמַשְׁת אֲלֵפִים דּוֹלָר וְלֹא שִׁיךְ בְּעוֹלָם שֶׁהָאָדָם יִקְבַּל יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא צְרִיךְ. מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁבָּחַר לְקַבֵּל אֶת פְּרִנְסָתוֹ מִצִּינּוֹר חֲדָשׁ, יִיסָתֵם הַצִּינּוֹר הִישָׁן שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתְּפִרְנֵס עַד כֹּה, וְאִזּוֹ בּוֹדָאֵי יָקוּם וְיֹאמֵר: אִיזָה נִסְ שֶׁהַתְּעוֹרְרָתִי לְעִמּוּל קֶשֶׁה מִצַּד אַחֵר, שֶׁהָרִי אֲלֵמֵלֵא כֵן הִיָּיתִי נִשְׂאָר עֲכָשִׁיו בְּעִירוֹם וּבְחוֹסֵר כָּל. אֲבָל אֵךְ טְפִשׁוֹת הוּא, כִּי לְעוֹלָם לֹא הִיָּה הַקְּב"ה מִשְׂאִירוֹ לֵאלֵא פְּרִנְסָה, וְאִם לֹא הִיָּה בּוֹחֵר לְקַבֵּל אֶת פְּרִנְסָתוֹ דֶּרֶךְ הַצִּינּוֹר הַחֲדָשׁ, הִיָּה בּוֹדָאֵי מִמִּשְׁיךְ לְקַבֵּלָהּ דֶּרֶךְ הַצִּינּוֹר הִישָׁן לֵאלֵא טְרַחְתָּהּ יִתִּירָה.

יִתְפַּלֵּל הָאָדָם לְהַקְּב"ה שִׁיעוֹזֹר לוֹ לְהַכִּיר בְּאֲמַת שֶׁהַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָה וְהָאִמּוֹנָה הֵן אֵלֵה שֶׁמִּבְּיָאוֹת לוֹ אֶת פְּרִנְסָתוֹ, וְשִׁנְתָּהוּ בְּדֶרֶךְ הַנְּכוֹנָה לְנִצֵּל אֶת יוֹמוֹ כִּיאוֹת, וְשֶׁאִם הוּא צְרִיךְ מִחֲמַת שְׁלִיחוֹתוֹ לְעִבּוּד לְפְרִנְסָתוֹ, שֶׁתְּהִיָּה עִבּוּדָתוֹ עִבּוּדָתָהּ קוֹדֵשׁ אוֹ עֲכ"פּ בְּמִלְאָכָה הַמְּכַבֶּדֶת אֶת בְּעִלְיָהּ, כִּדֵּי שְׁלֵא יִתְרַחֵק מִחֲמַתָּהּ מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה.

וְכָל שִׁתְּבוּנָן בּוֹזֵה הָאָדָם וְתַתְּעַמֵּק בּוֹ הַהַכְרָה שְׂאֵין פְּרִנְסָתָהּ תְּלוּיָהּ בְּמִלְאָכָה מְסוּיִמָּת אוֹ בַּהֲשַׁדְּלוֹת מְסוּיִמָּת, כֵּךְ תּוֹסִיף פְּרִנְסָתוֹ לְבּוֹא לוֹ מִיָּדוֹ הַרְחֵבָה וְהַמְּלָאָה שֶׁל הַקְּב"ה וְתוֹקֵל עָלָיו עוֹל הַפְּרִנְסָה מִיּוֹם לְיוֹם.

עִשְׂרֵירוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב

וְכֵךְ מִפְּנֵה בִּסְפֵר "בִּינַת יִשְׂרָאֵל" (ש"ס) אֶת שְׂמוֹת לְבָנָיו אֵל יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׂנַתְעִשֵׁר בְּלִי שׁוֹם מֵהֵלֶךְ טְבַעִי, כְּאִשֵּׁר אִם יֹאמֵר לְבָן נְקוּדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ, וְיִלְדוּ כָּל הַצֵּאֵן נְקוּדִים, וְאִם יֹאמֵר עֵקוּדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ, וְיִלְדוּ כָּל הַצֵּאֵן עֵקוּדִים, וְסִיבַת הַדְּבָר מֵהָאֵי טַעְמָא. וּמִבְּיָא שֶׁם מִלְשׁוֹן הַזּוֹהַר"ק (פְּרִשְׁת וִירָא):

המוזיק שהתיימר להיות שדכן

כעת נוסיף לזה משל מצוי מן החיים: שדכן אחד עבד על איזה שידוך, ותוך כדי עבודתו בירר על אודות אחד מהצדדים אצל איש אחד. כיון ששמע אותו איש שמציעים לו לפלוני הצעה זו, הלך והכניס את כפו בקדירה שאינה שלו, ערבב וערבב עד שהצעת השידוך כמעט נפלה מחמתו, אבל הקב"ה ריחם והשידוך התקדם כמצופה. כשנגמר השידוך בסימן טוב ובמזל טוב, בטוח היה אותו איש שהכל בזכותו ואלמלא הוא היה החתן נשאר לבדו ושערותיו מלבינות.

בשמחת הווארט נעמד מאחורי החתן בגו זקוף ואמר לכל מי שנכנס: שידוך זה שלי הוא... ה' האיר לי רעיון זה במוחי... בלי עין הרע... וכששואלים את המחותרים אם הצדק עמו, הם אומרים: לא זו בלבד שלא עזר, אלא אף הרס והזיק וכמה ימים לקח עד שהצליחו לתקן את מה שהזיק. אלמלא היה מכניס את אפו, היינו סוגרים את השידוך לפני שבוע.

ההשתדלות המוזיקה

כך מסתובבים להם אנשים לרוב ומנסים לסייע כביכול להקב"ה ליתן להם את פרנסתם. בטוחים הם שהם מקרבים בכך את פרנסתם אליהם בעוד לפי האמת הם רק מרחקים אותה מהם.

דוגמא לדבר: בישיבה אחת חיפשו מגיד שיעור לישיבה. לאחר התייעצות וביירוים שונים, נודע להם על אברך פלוני שהוא בעל הסברה נפלאה, פיקח ושנון, ירא ושלם ומעל הכל ענוותן ועדין נפש. הפור נפל להציע לו את התפקיד הנחשק.

באותו זמן ממש נודע לו לאותו אברך מאחורי הפרגוד שמחפשים מגיד שיעור לישיבה. הוא התייעץ עם איש מבין והלה אמר לו שעליו להתקשר למנהל הישיבה ולהציע לו את מועמדותו, אך אל תתנהל בעדינות – אמר לו אותו יועץ – כי בעדינות אי-אפשר להשיג היום כלום. הצג בפניו מי אתה, איזה כשרונות כבירים יש לך וכו'.

האברך סבר וקיבל. לעת ערב הוא התקשר למנהל ופתח בנאום מוכן: שמעתי שאתם מחפשים מגיד שיעור לישיבתכם, דעו לכם, אינני רוצה לדבר על עצמי, אבל אם תשאלו לכל לומדי הכולל, תשמעו שאני בעל מסביר עצום. אינני רוצה להתגאות ח"ו, אבל לטובתכם אני אומר, שתדעו שבחרתם באדם הראוי...

הישיבה הסתיימה וכעבור שבוע האברך שלנו אכן הוזמן לשמש כמגיד שיעור באותה ישיבה. ומאז והלאה יודע הוא לספר לכולם שהדרך היחידה להתקבל לעבודה כלשהי היא על-ידי דיבור ברור ורהוט והצגת כל המעלות בפני בעל הבית, שהרי הוא עשה כן ועלה בידו. אך הוא עצמו אינו יודע שמנהל הישיבה מאוד נבהל משיחתו וכמעט שגמר אומר לוותר עליו.

הן אמרתם לי שהוא ענוותן ושפל ברך! – בא אז המנהל בתלונה על אלה שהמליצו עליו – כעת רואה אני שהוא בעל גאווה! איך הוא יסתדר עם אנשי הצוות בישיבה? והללו הוצרכו להרגיע את רוחו ולהבטיח לו פעמיים ושלוש שהאברך אינו אברך כזה, וכנראה מעד פעם אחת בעצת מרעים. ועדיין המנהל לא נרגע לגמרי, אלא הלך ובירר אצל אנשים שונים ורק אז הסכים לקבלו.

דרכו של מאמין

אמרה לו אשתו [של הנאמן]: בוא ונכפרנו. אמר לה: וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן [במה שהעמיד עלינו עדים עד כה] אנו נאבד את אמונתנו?!

אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משיביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמנן לצאת, הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו יסורין: דין הוא שלא נצא, וחזרין ואומרים: וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו?! והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (דברים כח, נט): וחלים רעים ונאמנים, רעים בשליחותן, ונאמנים בשבועתן.

ועוד שם: אמר רב, מאי דכתיב (דברים ד, יט): [ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ועבדתם] אשר חלק ה' אלוֹקֵיךְ אותם לכל העמים, מלמד שהחליקן [לאומות העולם] בדברים (כלומר: נתן להם מקום לטעות) כדי לטורדן מן העולם. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (משלי ג, לד): אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו.

אביזרייהו דעבודה זרה

והנה כל המתבונן רואה שאגדה זו עוסקת בנידון דידן ממש, שהרי כל החושב שישנם כחות אחרים בעולם שיכולים לספק לו את צרכיו מלבד כחו של הקב"ה, יש בו משום תולדה של עבודה זרה, שהרי אינו מאמין דיו שאין יחידות כמוהו בשום פנים ושהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל

הלא מעשים הוא בכל יום, הן בהצעות עבודה והן בשידוכים כאשר המחותן משתדל, למשל, שימסרו לצד השני שיש לו מעלה פלונית ובסוף דווקא זה עמד לו לרועץ וכמעט שגרים לביטול השידוך. להראותך שההשתדלויות השונות רק נעמדות בדרך כדי למנוע את סגירת השידוך שלא תלך בקלות.

ואכן המאמין שהכל מן השמים, אינו צריך להעביר שום מסר לצד השני. הוא מציע את עצמו כפי שהוא ונותן לשני לברר עליו כל מה שירצה. כך הוא בכל תחומי החיים, כל עוד אין האדם מתערב, הקב"ה מביא לו את השפע בדרך הישרה, וכיון שהאדם מתערב, השפע צריך ללכת מעתה סחור סחור וממילא ייערמו לו בדרך עיכובים שונים ומשונים.

מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם

והנה במסכת עבודה זרה (נה, א) איתא: אמר ליה זונין רבי עקיבא: לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא (שנינו יודעים שעבודה זרה אין בה ממשות), והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי (והלא רואים אנו אנשים הולכים אליה עם אברים מפורקים וחזורים ממנה עם אברים מתוקנים), מאי טעמא?

אמר לו [רבי עקיבא]: אמשול לך משל, למה הדבר דומה, לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקדין אצלו [לגודל נאמנותו] שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים [מפני שלא האמין בו], פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים,

המעשים.

מיני אמצעים אחרים אשר אילו היה נמצא בישוב דעתו היה מתבייש לנקוט בהם. לו היה נעצר האדם להתבונן מעט, היה מצליח להשתמש באותה מצוקה פנימית לפנות להשי"ת, ואז היה בוודאי מתקרב אליו וזוכה לישועה אמיתית ולשפע עצום מידו הרחבה והמלאה! וכיון שלא עשה כן, אלא פנה לאחרים בסברו שיש בהם כח להושיעו מצרתו, אע"פ שבאמת ילכו מחמת הפצרותיו להתרים בני אדם בשבילו וישיגו לו את הסכום הדרוש לו, יבין שאלמלא היה פונה אליהם, לא היה צריך להתבזות כל-כך, אלא היה מקבל את כל הסכום בדרך כבוד.

החכם לומד מטעויותיו

ודבר זה מוכרח, שהרי מאמינים אנו באמונה שלימה, שאפילו יעשה האדם כל ההשתדלויות שבעולם, לא יתכן שיקבל דבר מבלי שיועידוהו לו מן השמים. וכן יוכל כל אדם לראות מעצמו, ממה שהוא עצמו כבר עשה עד היום כל מיני השתדלויות לצורך אותו ענין וכבר השקיע דמים מרובים בשביל פרסומת וכדו' ושום דבר לא הועיל לו, ומה אירע עכשיו שלפתע באה ישועתו, וכי אפשר להעלות על הדעת שהדבר תלוי בעוצמת ההכאה שהיכה על השולחן ושעכשיו היתה הכאתו יותר חזקה מכל הפעמים הקודמות?! המסתבר לומר שבזה השינוי תלוי?! אין זה אלא מפני שעכשיו בא זמן ישועתו, ואם כן הרי הוא שהביא על עצמו בעשר אצבעותיו ביזיונות קשים.

אכן נסיון קשה הוא עד מאוד, ולכן על האדם להתפלל כשהוא ביישוב דעתו, שכשיבוא לידי נסיון וירגיש שהגיעו לו מים

הקב"ה סיבב שיגיע האדם למצב שבו יהיה דחוק עד מאוד וירגיש שהוא מוכרח להיוושע, וכיון שירגיש שהוא מוכרח להיוושע, באמת יהיה מוכרח להיוושע, שהרי אין הקב"ה משאיר את האדם למות מרעב. אולם מכיון שירגיש האדם שהוא מוכרח להיוושע, בדרך כלל יקום לעשות מעשה שאינו צריך לעשותו, מעשה שיש בו כדי לגלות דעתו שהוא מאמין בכחות אחרים רח"ל, ואז אע"פ שהדין נותן שלא ייוושע שהרי פנה לעבודה זרה, מכל מקום תבוא ישועתו, כי לא מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן, לא יקיימו היסורין את שבועתן.

חבל לאבד את הסבלנות

כך גילו לנו חז"ל שכל היסורין יש להם זמן מתי לצאת מן האדם, וכפי שיכולים לראות בחוש שגם אלו שפשטו את רגליהם, כעבור זמן חזרו וקמו ופתחו דף חדש בחייהם והרי הם חיים באושר ובכבוד, וכן אלו שסבלו מחולאים שונים או מחינוך הילדים וכן כל שאר היסורים, תמיד הגיע הקץ ליסוריהם (כל זאת בתנאי שאין האדם נלחם עם הקב"ה רח"ל, כי אז אין קץ ליסוריו).

ואולם דווקא אז כשקצם של היסורים מתקרב, מרגיש האדם דחוק עד מאוד מפני שהוא רואה שארכה לו השעה וטרם נושע, ואז הוא מתפתה לנקוט במעשי סכלות ולפנות רח"ל לעבודה זרה. הוא מתחיל אז להשתולל ולדפוק על השולחן כדי לעורר רחמי הבריות עליו. הוא פונה לחברים ולקרובי משפחה ואומר להם שאם לא יעזרוהו, יפח את נשמתו, וכן הוא נוקט בכל

ממעבידו במשך תקופה ארוכה, עד שמחמת כן העלה את רמת החיים שלו עד מאוד. כבר כמה וכמה שנים שהוא מכובז עשר אלף דולר בחודש וכבר אינו יודע איך מבזבזים פחות מזה. לאבד עכשיו מקור פרנסה זה, אינו דבר קל בכלל.

וביותר תגדל נסיונו של זה כאשר מעבידו לא יאיים עליו בפטורין, אלא יאמר לו שעל מנת להשאיר בעבודתו הוא מכריחו לעשות כך וכך, והוא יודע שדבר זה יזיק לו ברוחניות, אם בשמירת עיניים אם בתפילה במנין וכן הלאה, כי בשונה ממי שמפטרים אותו מעבודתו שאין לו בחירה לשנות את המציאות כי אם איך לקבל את המציאות, כאן הלא הוא נעמד בפרשת דרכים, הוא יכול לקבל את תנאיו של מעבידו ולהשאיר עם משכורתו המדושנת, ויכול גם לסרב לתנאיו ואז יישאר כביכול בלי פרנסה.

כל זה נוגע לנו למה שאמרנו בשיעורים הקודמים, שמחשבה זו שאין אף אחד יכול להושיענו מלבד הקב"ה, "המחשבה השישית" שהעמיד רבינו בשער הבטחון פרק ג' וד', היא הקשה ביותר לאימוץ מביין כל מחשבות האמונה. כי הנה יקומו אנשים ויתווכחו על כך באמרם: הרי אנו עמדתו כמה פעמים בפני נסיון כזה ולא נתפסנו ברשת היצר? לכן אנו אומרים כעת שיש בנסיון זה מדרגות רבות, ולכן אם רואה אדם שהצליח לעמוד באמונתו מול נסיון אחד כזה, אין לו לחשוב שמעכשיו יוכל לשבת שאנן על מקומו, אלא יוסיף להתפלל להקב"ה שיעזור לו בזה גם כשיפקוד אותו נסיון כזה במדרגתו הגדולה יותר.

איך אלך ושמע שאול והרגני

ראיה לדבר: כי הנה בעוד אנו דנים

עד נפש וכשל כח הסבל, לא יתפתה לנקוט במעשי סכלות, אלא תחת כן ישמח מתוך ידיעה זו שאם כבר הגיעה מצוקתו לשלב קשה כזה, סימן הוא שעכשיו תבוא ישועתו מידו של הרחום והנון ב"ה, וכשיעשה כן, יתקיים בו מאמר חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

נבחר שוב: בוודאי מותר לבקש טובה מאחרים, במיוחד כשמדובר בתחום הרפואי, אך נקודת הדבר היא שיזכור האדם שאין הדבר תלוי באותו אדם שאליו הוא מפנה את בקשתו, כך שלא ייבהל אם ידחה את בקשתו ולא יתפעל אם יאות לבקשתו, אלא יזכור שהקב"ה הוא זה שמושיע אותו, ולכן אם לא זה יהיה השליח, הלא הרבה שלוחים למקום.

הכל לפי המבקש והמתבקש

וכאן נוסיף ונאמר שגודל הנסיון לתלות את קיום הדבר באחרים, משתנה מאדם לאדם והכל לפי המבקש והמתבקש. יש לך אדם שנעשה תלוי בחבירו בכל ענייני פרנסתו ומחמת כן נקל לו מאוד להתפס במחשבה הקלוקלת כביכול אלמלא חבירו, יישאר הוא ללא מזון ומחיה. ויש לך אדם שמקבל מחברו רק הכנסה צדדית תמורת לימודו עם בנו מדי ערב, כי אז אע"פ שהוא מרגיש שהכנסה זו מסייעת לו מאוד שלא יצטרך לצמצם כל-כך בהוצאותיו, מכל מקום אינו מרגיש תלוי בו כל-כך כמו הראשון, כי סבור הוא בדעתו, שאם לא בחור זה, יוכל למצוא בחור אחר או כל הכנסה צדדית אחרת.

ועוד יש לך מי שנסיונו קשה יותר מזה ומזה, והוא מי שקיבל משכורת מכובדת מאוד

לעולם לא יוכל למונעו מאתנו. ועם כל זה כל אחד מבין שכאשר יעמוד בפניו אדם עם אקדח שלוף ויאיים עליו ליטול את חייו, לא ימלט כמעט שלא יירא ממנו, ורק צדיקים ובעלי מדרגה גדולים יכולים היו להשאר במצב כזה בלי שום פחד.

ומעתה כפי שאנו רואים כלפי הזיקם של בעלי הבחירה שקשה מאוד להחזיק באמונה שאינם יכולים לעשות לנו מאומה אלולי גזירתו יתברך, ואם כי במדרגות הנמוכות של הנסיון, קל להחזיק באמונה זו, במדרגות הגבוהות שלו, קשה הדבר מאוד עד בלתי אפשרי. נבין מזה שכמו כן כלפי עזרתם והטבתם של בעלי הבחירה, שהגם שבמדרגות הנמוכות של הנסיון קל לזכור כי לה' התשועה ולא להם, במדרגות הגבוהות של הנסיון, קשה מאוד לזכור זאת, ולכן אמרנו שהמחשבה השישית היא המחשבה הקשה ביותר.

וכאמור, על האדם להרגיל את עצמו לחיות באמונה זו בנוגע למדרגות הנמוכות של הנסיון ויתפלל ויחזור ויתפלל שיוכל לעמוד בו גם כשיהיה במדרגה יותר קשה, ואז יזכה לעלות במדרגות האמונה עוד ועוד, ובעלי הבחירה יאבדו את שליטתם עליו יותר ויותר.

שלוחי מצוה אינן ניוזקין

והנה במסכת פסחים (שם) אמרו עוד שלוחי מצוה אינם ניוזקים, והוא גם כן מענין האמונה, כי מי שהולך בשליחותו של מקום, מה יש לו לפחד מבעלי בחירה שיזיקוהו, ואיתא שם: בעו מיניה מרב: הני

בשאלה אם אנשים בשר ודם יכולים להטיב לאדם, יש לנו לדון גם בשאלה אם הם יכולים להזיקו, והנה על נידון זה הביא ב'אור החיים' הק' (פרשת וישב) וכן הוא בזוה"ק (שם) שבאמת קשה מאוד להנצל מהזיקם של בעלי הבחירה. והביאור בזה, שהסיבה שבעלי בחירה יכולים להזיק לאדם היא מפני שמצוי מאוד שיירא האדם מבעלי הבחירה, וכיון שהוא ירא מהם, ממילא הוא מאבד את השגחתו המיוחדת של הקב"ה עליו. הקושי להנצל מבעלי בחירה נובע מן הקושי להנצל מן היראה מבעלי בחירה, וזאת מפני שאנו רואים בעיניים ללא הרף איך בעלי בחירה מזיקים ומשחיתים ועושים ככל העולה על רוחם ונדמה לנו שבאמת הכח נתון בידם להזיקנו.

ולכן הורו לנו הצדיקים⁴ שלא לירא מבעלי הבחירה, כי על-ידי שלא נירא מהם, לא ניכנס תחת שליטתם וממילא לא יוכלו לעשות לנו מאומה, ולו יצויר שיפגעו בנו אע"פ שלא נירא מהם, נהיה בטוחים שכך גזרה חכמתו יתברך ואלמלא הם היה ההיזק מגיע אלינו מצד אחר.

להקיש מהזיקם של בעלי בחירה להטבתם

והנה כאן יותר קל לנו להבין שיש בזה מדרגות שונות, שהרי כמה וכמה פעמים אמרנו אף אנו בלב שאנן ובטוח: "לא אכפת לנו מה שפלוני עושה, אם לא יתן לו הקב"ה להזיק לנו, לא יוכל להזיק לנו; אם שידוך זה מיועד בשבילנו, יעשה פלוני מה שירצה,

⁴ ראה 'בית אהרן' אזהרות קודש לאביו הרה"ק ר' אשר זי"ע (אות ח').

יזכו להגנתה גם בחזרתן, וישנם תלמידים שאינם במדרגה זו ולא יזכו להגנת המצוה. ועל זה אמר להם "לא ידענא" כלומר אין אני מכיר אתכם לדעת על איזה תלמידים אתם נמנים ולכן איני יכול לקחת אחריות עליכם.

יושב בסתר עליון בצל שד-י יתלונן

ולענייננו, הלא שלוחי מצוה אינם ניזוקים ענין אחד הוא עם האמונה שבעלי הבחירה אינם יכולים להזיק לנו, כפי שמוכח שם בש"ס מסדר הדברים, ונמצא שפירושו של הרה"ק מבעלזא זיע"א עולה בקנה אחד עם מה שנתבאר עד כה, שישנם כמה וכמה מדרגות בגודל הנסיון, וכפי שפירש שכלל שיהיה האדם יותר חם אל המצוה ויוסיף להכניס את עצמו אל תחת כנפי השכינה, כך תהיה שמירתו חזקה יותר, כמו כן ככל שיהיה האדם יותר קר אל עזרתם של בשר ודם ויאמר בלבו: מה איכפת לי מה יעשה פלוני, הלא אם מיועד הוא בשבילי מן השמים – אקבלנו, ואם לאו – לא אקבלנו, כך יוסיף להוציא את עצמו משליטת בעלי הבחירה ולא יהיו ענייניו תלויים בהם כלל.

ואמנם לפעמים יהיה נסיונו בבחינת שכיחא הזיקא, וכגון כאשר מעבידו נותן לו סכום גדול מאוד מידי חדש, כי אז קל יהיה לו להתפס במחשבה הקלוקלת שפרנסתו תלויה ברצון מעבידו כפי שנתבאר לעיל, ואז ממילא ייצא לגמרי מתחת צילו של הקב"ה. ובכן, מסיבה זו צריך להיות ער בכל עת שלא למעוד, וכפי שכבר נתבאר הדרך הנכונה היא שירגיל האדם את עצמו מול הנסיונות הקטנים, כי אז גם כאשר יקרה

בני בי רב דדיירי בבאגא מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב (אותם התלמידים הדרים בכפרי הבקעה, האם רשאים הם לצאת מביתם קודם עלות השחר או בערב לאחר שחשך כדי להגיע לבית המדרש שבעיר, או שמא צריכים הם לחשוש מן המזיקים)? אמר להו: ניתו, עלי ועל צוארי (יבואו, ועל אחריותי שלא יארע להם שום נזק). ניזיל מאי (לשוב בלילה לביתם לאחר רדת החשכה מה הדין)? אמר להו: לא ידענא.

וראיתי על זה מהגה"צ רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל אב"ד מלבורן ששמע מהרה"ק רבי יוחנן טברסקי זיע"א הי"ד⁵ ששמע מאביו הרה"ק רבי פנחס מאוסטילא זיע"א הי"ד, ששמע מחותנו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א שתמה על לשונו של רב "לא ידענא" שהיא לשון שלא השתמש בה בכל הש"ס, ולכן פירש את דבריו כדלהלן:

רב סבר שכדי להיות מוגן מן המזיקים באמצעות המצוה, יש לו לאדם לבעור בלבת אש בשביל קיום המצוה, כי על-ידי זה הוא נכנס אל תחת צלו של הקב"ה ומתקיים בו "יושב בסתר עליון בצל שד-י יתלונן וגו'" כי הוא יצילך מפח יקוש וגו'". ולכן כששאלו לרב על אודות התלמידים הבאים לבית המדרש, השיב שבוודאי המצוה מגינה עליהם, כי בוודאי הם לוהטים אז בלהט מצות לימוד התורה. אך כששאלוהו על אודות התלמידים השבים מבית המדרש לביתם, השיב שאין הדבר שוה אצל כולם, ישנם תלמידים שמצות תלמוד תורה ממשיכה להתלהט בקרבם גם בחזרתן, ולכן

⁵ חתן הרה"ק ה'עצי חיים' מסיגוט זי"ע.

וישמור אחד ויצעק עליו, לא יתבהל אלא
יאמר בלבו: מה איכפת לי? שיצעק כמה
שרוצה! הקב"ה יעזור לי. וכך לא יהיה לאף
אחד שליטה עליו ויקבל את פרנסתו
במלואה מידו הרחבה והמלאה.

יום שני פרשת חיי שרה – כ"ב מר-חשון ה'תשפ"א

השלמת נפש האיש והאשה על-ידי חילוקי התכונות ביניהם

נכנס וחוודש יוצא ואין בידם מאומה, לכן צריכה היא לקמץ ולצמצם בהוצאות הבית מאוד, ונהפוך הוא אם הבעל מקמץ ומצמצם מאוד מאוד, צריכה האשה לפזר קצת. וזהו אעשה לו עזר כנגדו, במה שהיא כנגדו בתהלוכותיה זה יהיה לו לעזר ולהועיל, וכן בהרבה דברים. לכן ירא לבן לדבר על רבקה טוב, כי אולי לפי מידותיו של יצחק לרע ייחשב לו לפי מה שהוא.

ועוד כתב כעין זה בספה"ק "תפארת שלמה" (פרשת תולדות) וזה לשונו: יצחק היה מתפחד לברך את יעקב בברכת עוה"ז, כי הוא היה ירא לבל יזוח דעתו וישמן ישורון כו' על-ידי תאוות עוה"ז. לולי כי רבקה אמנו שהיא השכילה בחכמה ובדעת להבין כי גם טובת עוה"ז מסייעת לאדם לעבור את הבורא בהרחבת הדעת. וזהו שכתוב בפרשת חיי שרה והי הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וגו' אותה הוכחת לעבדך ליצחק. פירוש תהיה הוכחה והתנגדות למידתו של יצחק בחינת הפחד כנ"ל, רק לעורר רחמים וחסדים והשפעות טובות.

בדבריו הקדושים הראה לנו ה"תפארת שלמה" את התוצאות הטובות שיצאו בהמשך על-ידי שהשיאו את יצחק לרבקה, וכאומר: נס הוא שהשיאו אותו לרבקה, כי אלמלא כן היה יצחק מתנהג עם

אותה הוכחת לעבדך ליצחק

אליעזר עבד אברהם יצא לחפש אשה ליצחק, בעמדו על עין המים, דיבר עם הקב"ה וכה אמר: והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני.

כתב על זה מרנא ה'חתם סופר' (תורת משה פרשת יוצא): אותה הוכחת לעבדך ליצחק, פירש רש"י ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים. ויש לפרש על-פי מה שכתבו המפרשים על הפסוק אעשה לו עזר כנגדו, שאם האשה היא מתנגדת בטבעה לטבעו של הבעל, על ידי זה היא עוזרתו, כי לא טוב אם שניהם ותרנים ופזרנים. והנה אברהם שהיה במידת החסד, היה שרה עיניה צרה באורחים, יצחק שהיה במידת הדין 'פחד יצחק', טוב מאוד שתהיה אשתו במידת החסד וגומלת חסדים טובים, ולכך אמר לעבדך ליצחק.

אעשה לו עזר כנגדו

וכעין זה כתב שם ה'חתם סופר' על דברי לבן "לא נוכל דבר אליך רע או טוב": כתיב אעשה לו עזר כנגדו, יש לפרשו דהנה אם האיש נדבך ופזרן בענייני הבית מטובת לבו, אם גם האשה תפזר מאוד, אזי חודש

שנוהגים כן, אלא אדרבא, בדרך כלל מחפשים שתהיינה תכונותיהם שוות כמה דאפשר.

משל מהרב והתלמיד

כדי לבוא אל הביאור הנכון, נקדים לומר שכאשר מחפשים שידוך, עוסקים בצירוף של משפיע ומקבל, וכמו בכל משפיע ומקבל, הכנגדו בא לעזרת המשפיע. ונבין זאת על-פי משל ברב ותלמיד. הדברים ידועים שכאשר הרב לומד עם התלמיד, אין הוא יכול ללמוד ממרומי מעמדו כפי הבנתו ושכלו העצמי, כי אם יעשה כך לא יבין התלמיד מאומה, אלא הוא מוכרח להנמיך את עצמו לשכל תלמידו ולצמצם את מוחו ודיבורו כדי שיוכלו דברי התורה להכנס בלבו.

אכן דבר זה קשה לרב עד מאוד, שהרי תכונת הרב היא להשפיע מחידושיו הגדולים שמתחדשים לו לפי גודל השגתו, והנה אומרים לו שיקמץ את ידו. אכן אין לו לרב ברירה אחרת, כי מאחר ששכל תלמידו דל מלהשיג את חידושיו, מוכרח הוא ללכת כנגד תכונתו ולקמץ את ידו, והכל כדי שיוכל באמת להשפיע לתלמידו. וכך יעיד כל רב לתלמידים אפילו בימינו אנו, שהחכמה העיקרית הוא לדעת מה לא לומר, כי הרב הוא כמעייץ המתגבר ורוצה לומר עד בלי סוף, אבל הוא מוכרח לעצור במילים כדי שתלמידו יוכלו להשיג את דברי התורה היוצאים מפיו.

ומתלמידי יותר מכולם

קחו לכם דוגמא מרב פרידא שלימד לתלמידו ארבע מאות פעמים עד שהבין, כי

כל מידת הגבורה שלו שבה עבד את בוראו, ויעקב לא היה מקבל את הברכות. והרי זה דומה לילד בבית, שמאחר שאביו מתנהג עמו בתקיפות, זקוק הוא שאמו תתנהג עמו ברוך, כי אלמלא כן לא יוכל לשרוד את החיים.

רבקה מתקנת את מידתו של יצחק

בדומה לזה יש גם מהרה"ק הישר שלום' **מבעלזא** זיע"א על הפסוקים "ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותיפול מעל הגמל, ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתנו, ויאמר העבד הוא אדוני, ותקח הצעיף ותתכס", שהקשו המפרשים היתכן שתתעניין רבקה באנשים והרי לא ידעה עדיין שזה יצחק. ופירש הישר שלום' זיע"א שכאשר בא יצחק לקראתם, הרגישה רבקה במידת הגבורה שלו, ומרוב פחד שנפל עליה נפלה מעל הגמל, ולכן שאלה את אליעזר מיהו האיש, והשיב לה אליעזר "הוא אדוני", רוצה לומר הוא אדון למידת הגבורה, ואותה את צריכה להמתיק במידת החסד שלך. מיד ותיקח הצעיף ותתכס, הצעיף הוא בגמטריה רנה, רינה זו תפילה, היינו שהתפללה שכאשר בני ישראל יהיו בגלות, יוכלו להמתיק את הדינים ברינה.

המתבאר לכאורה מכל זה, שהשידוך הנכון הוא כאשר לצדדים תכונות מנוגדות, כי אז הכנגדו נעשה לו לעזר. אולם לכאורה הדבר נשמע תמוה, כי לפי זה היה באמת צריך לחפש בשביל הבחור אשה שהיא היפך טבעו, ואם הוא למשל קר מזג, קשה לכעוס ונוח לרצות, היה צריך לחפש בשבילו אשה שטבעה הפוך מזה, והלא אין אנו רואים

ישיג את המטרה, ואף כי יחבוט על השולחן, לא יועיל לו מאומה. על כן הוא מתיישב בדעתו לראות איך יעביר לבנו את הרעיון שהוא רוצה להעביר לו באופן שהוא ישיפע עליו באמת. במחשבתו הוא בונה מהלך איך יקרב את בנו כמה ימים ואחר-כך ייצא עמו לטיול קצר וישוחח עמו על דא ועל הא, ורק אז כשדעתו תהיה זחוחה עליו, יאמר לו כמסיח לפי תומו את מה שרוצה לומר לו.

האב זקוק לצמצם את מוחו באופן מבהיל. ברוב הפעמים אין אנו עושים כך מפני שאין לנו כוח לצמצם את מוחנו כל-כך, אבל על פי האמת היינו צריכים לנהוג כך. וזה מה שנקרא "עזר כנגדו". בזה שאין הבן רוצה לקבל את מה שאביו מבקש ללמדו, הוא גורם בכך שהאב יצטרך להבליג כנגד תכונתו ורצונו להשפיע על בנו בשפתו העשירה כדי ללמדו ללכת בדרכי ישרים, ודווקא על ידי כן יצליח להשפיע עליו.

כך צריך תמיד המשפיע ללכת כנגד תכונתו ולסגת לאחור כדי שיוכל באמת להשפיע על המקבל, וכפי שידוע הכלל שריבוי האור גורם לשבירת הכלים. כך סידר הקב"ה את הבריאה, שהתלמיד יחנך תמיד את רבו, לא בכונת מכוון ח"ו, אלא בעקיפין, כי מאחר שכליו של התלמיד קטנים ומוגבלים, מוכרח הרב לעבוד על עצמו מכל צד, הן בענין יכולת ההסברה והן בענין תיקון מידותיו, עד שיהפוך בזכות תלמידו לאדם חדש.

סוף דבר, דווקא הכנגדו של התלמיד הוא זה שנעשה עזר לרב, כי אלמלא היה התלמיד עומד כנגד רבו, אלא היה שותה בצמא את כל דבריו ומבין הכל מבלי שיצטרך הרב לחשוב איך לרדת למדרגתו,

הנה במושכל ראשון זה נראה ככשולן גדול, אבל אם מסתכלים על רב ותלמיד כמשפיע ומקבל, מבינים כי אדרבה, זה מה שהכשיר את רב פרידא יותר מכל להיות משפיע אמיתי. זה מה שלמד אותו להיות סבלן אמיתי.

הן כך אמר התנא (אבות פ"ב מ"ה) "לא הקפדן מלמד", ובכן מה יעשה האדם המוכתר בכל מידה נכונה להיות מלמד, אך לקוי הוא במידת הקפדנות? הוי אומר: יעמידו לו תלמיד כזה כתלמידו של רב פרידא וכך יתרגל להיות סבלן, ואז יהיה המלמד המוצלח ביותר. הכנגדו יהיה לו לעזר לתקן את מה שצריך לתקן בשביל להיות משפיע, והוא זה שיכשיר אותו להיות מלמד אמיתי.

נמצאנו למדים שמה שאנו אומרים גבי רב ותלמיד שהכנגדו בא לעזרת המשפיע, אין פירושו שהתלמיד נלחם עם הרב ח"ו, אלא להיפך, הוא מתיישב לפניו בהכנעה גדולה כדי לשמוע ממנו דברי אלוקים חיים, אך היות שרצונו עז לקבל מרבו ושכלו דל ממנו, הרי זה מכריח את הרב לצמצם את מוחו ודיבורו ולחזור כמה פעמים על הדברים ואף להסבירם בכמה וכמה פנים עד שייקלטו בנפש התלמיד, ואז תצא התולדה ויתקיים ברב "ומתלמידי יותר מכולם".

בא לחנך ונמצא מתחנך

יותר מזה הדברים מבוארים כאשר האב רוצה לחנך את בנו כבר שש עשרה ובר שבע עשרה, כי אז הדבר קשה בהרבה. האב יודע שאם יאמר את מה שיש לו לומר לבנו, לא ישיג את המטרה, ואם יצעק בוודאי לא

הקשיים שמתעוררים בשלמות הבית בגלל הברדלי התכונות שבין האיש והאשה, נובעים רק מכך שהם סבורים שהפילו אותם בכך זוג בלתי מתאים, אבל אם יבינו שאף אחד לא הפיל אותם, אלא אדרבא, מן השמים זיווגו ביניהם כדי שיוכלו להשלים את עצמם, יחיו חיי שלווה ורוגע והברכה תהיה מצויה בבית.

הן מצוי מאוד באופן שהבעל הוא המפרנס העיקרי, שהוא מקמץ מאוד על הכסף מפני שמרגיש שהוא עובד עליו קשה ואיך יבזבז אותו על דברים בלתי הכרחיים. אף זה יש לו להבין שדייקא משום הא חייבה אותו התורה ליתן לאשתו שאר וכסות, ודייקא משום הא הזמינו לו מן השמים אשה פזרנית, כדי שיוכרח להזיז את הקמצנות שלו אל האמצע.

וכן הוא לענין כל שאר התכונות, וכמו שראינו למשל מהספה"ק "תפארת שלמה" שכך היה אצל יצחק אבינו שהיה מידת הגבורה, שמן השמים הזמינו לו את רבקה להמתיק את הגבורות, ונתבאר שהודות לכך קיבל יעקב את הברכות. וכבר הזכרנו שכעין זה מצוי מאוד לענין חינוך הילדים, כאשר אחד מבני הזוג רוצה ללכת ביד קשה והשני רוצה ללכת דווקא בנועם ורוך ורצון שניהם נובע משורש נשמתם, כי אף זה עשה ה' כדי שישלימו זה את זה ולא ח"ו כדי לסכסך ביניהם.

בין חכמת התורה לחכמת הגויים

והאמת שזהו החילוק בין גישת היהדות אל ענין הזיווג לבין גישת אומות העולם, כי בעוד אצל אומות העולם מחפשים אך ורק את השווה, ואם מתגלים חילוקים, מפרקים את החבילה, אצל יהודים

היה הרב נשאר באותו מקום גם לאחר עשרים שנה. דווקא מפני שצריך לחשוב איך לרדת למדרגתו ולצמצם את עצמו, הוא עולה ומזדכך ורואה תולדות.

הניגודים בחיי הנישואין משלימים את בני הזוג

וכעת לענייננו: הן ודאי שכאשר באים לחפש שידוך, משתדלים עד כמה שאפשר שיהיו תכונותיהם שוות, אם כי דבר זה כמעט בלתי אפשר כי עדיין לא נמצא האדם שיוכל לבחון את תכונותיהם לראות השוות הן אם לאו, עם כל זה עושים את ההשתדלות ומצרפים אליה תפילות רבות וניגשים אל השידוך מתוך אמונה כי מה' אשה לאיש.

אולם כאשר לאחר הנישואין מתגלים חילוקים השונים בין תכונותיהם, יש לו לכל אחד מבני הזוג להבין שהקב"ה עשה כן בכוונה תחילה כדי שיוכלו להשלים זה את זה. ולמשל, אם הם מגלים שהאחד יש לו את תכונת הפזרנות והשני יש לו את תכונת הקמצנות, יש לכל אחד מהם להבין שהקב"ה עשה כן כדי שיוכל להתחנך על-ידי השני ולהגיע על ידו לשביל הזהב שהוא הדרך הממוצע. אין הכוונה ח"ו שהאחד צריך לחנך את השני, אך הכוונה שכל אחד מחמת תכונתו, עשוי לגרום בעקיפין שהשני יוכרח לעבוד על עצמו לתקן את מידותיו, בדומה לרב ותלמיד.

עצה לשלום בית

נמצאנו למדים שאין החילוק בינו לבינה מהווה נסיון בשלום בית, אלא הוא חלק מבניית נפשותיהם. ועוד יותר, כל

התרגל לעבודה זו והיא מתאימה לו על-פי תכונת נפשו, אבל קשה לו, מעבידו ממרר לו את החיים.

יבין העובד, שהקב"ה זימן לו את המעביד כפי שהקב"ה מזמן את האשה לאיש, וכאותה שאמרו גבי שנים שהרגו את הנפש, אחד הרג במזיד ואחד בשוגג, שהקב"ה מזמנן לפונדק אחד, והרי זה כדי שיוכל להשלים את נפשו. יתפלל להקב"ה שיצליח בידו להשלים את עצמו בזכות מעבידו-תלמידו. זהו יסודו של מרנא ה'חתם סופר' זיע"א: עזר כנגדו – כל שהוא כנגדו, נעשה לו לעזר.

גם כי יוקין לא יסור מזמנו

הרה"צ רבי משה וואלפסאה שליט"א היה בתחילת דרכו מלמד דרדקי. לאחר תקופת זמן איבד את קולו ונאלץ לעזוב את המלמדות ולחפש מלאכה אחרת לפרנסתו. הקב"ה סייע בידו וכך פתח לו בית מסחר לתיקון שעונים. סיפר הרה"צ: ליד בית המסחר שלי היתה חנות שפעל בה "רדיו" בקולי קולות ונשמעו בו דברים שאוזן יהודית אינה צריכה לשמוע אותם. בתחילה הדבר הפריע לי מאוד, אך עבדתי על עצמי יותר ויותר עד שהפסקתי לשמוע אותם. הרגשתי שהקב"ה הכניסני למקום זה כדי להרגיל את עצמי לשמוע מה שצריך לשמוע ושלא לשמוע מה שאין צריך לשמוע, דבר שמשרתני מאז כאשר חזר אלי קולי בחסד ה' ועד עצם היום זה.

הנה כי כן, הקב"ה מזמין לו לאדם דבר שהוא כנגדו, והכל כדי שיהיה לו לעזר, ואם ישכיל לאמצו לעצמו, הוא ישרת אותו עד יומו האחרון.

שמחים על החילוקים מתוך ידיעה שהם אלו שישלימו את הצדדים.

אמור מעתה: התורה אינה מחולקת לסוגיות שונות של שלום בית, חינוך, אמונה ובטחון, דקדוק במצוה וכן הלאה, אלא כולם סוגיא אחת הם. רק בקרב הבאים עם חכמת אומות העולם נוכל לשמוע שזה מתמחה רק בשלום בית ובחינוך אינו מביין מאומה, וזה מתמחה רק בחינוך ובשלום בית אינו מביין מאומה. הללו בהיות חכמתם שטחית מאוד ומבוססת על כללי התנהגות בעלמא, יהיה אצלם חילוק בין זה לזה. אבל מצד חכמת התורה כולם סוגיא אחת הם, והרי הם בבחינת דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

וביאר הדבר כי הנה הלא זה עתה נתבאר שהזיווג על-פי חכמת התורה הוא צירוף של ניגודים שונים כדי לגרום לכל אחד מן הצדדים להשלים את עצמו, ומעתה נבין, שבאותה מידה ממש, כאשר האדם נמצא במקום מסוים או במצב מסוים אשר פועל כביכול כנגד תכונתו, זיווג הוא שהקב"ה זיווגו כדי שיוכרח להשלים את עצמו.

היחס בין העובד והמעביד

דוגמא לדבר היא היחס בין העובד למעביד. ולמשל: יש עובד שזה שנתיים ימים שהוא עובד במסירות מבוקר ועד ערב ושמח במשכורתו שהוא מקבל, אך דא עקא שמקץ שנתיים ימים, התחלף המעביד במעביד חדש אשר לא ידע את העובד, והרי הוא בא אליו חדשים לבקרים ומרעיף עליו הערות מרגיזות. לא קל לו לעובד לצאת עכשיו לחפש עבודה חדשה אחרי שכבר

שלושים תלמידים אשר ביניהם כמה שובבים טובים, ומעליהם ילד אחד שמנהיג את כולם ומהפך את הכיתה. אם ישכיל המלמד לחשוב על ילד זה, כמו גם על שאר השובבים שבכיתה, ולרדת לסוף דעתם כדי לקרובם ולהעמידם על הדרך העולה בית א-ל, אזי כשיגיע לסוף השנה, יתברר לו שדווקא השובבים הללו אשר עמדו כנגדו במשך כל השנה כולה בעשותם לו צרות צרורות מדי יום ביומו, הם אלה שהעלו אותו לרמות גבוהות של הצלחה בחינוך הילדים. וכשכל תלמודי התורה יריבו עליו לקבלו אל שורותיהם ויסכימו לשלם עליו טבין ותקילין, יצטרך לזקוף זאת לזכות אותם תלמידים.

זהו תכלית הזיווג בין כל משפיע והמקבל, ואפילו בין צדיק וחסידיו כך הוא. לא לחינם היו מן הצדיקים שחפצו מאוד שאנשים מסויימים בני עלייה יימנו על אנשי שלומם. לא היה זה משום שרצו ח"ו להרבות את כבודם, אלא מפני שרצו להשפיע על אנשים שידרשו מהם וירצו לקבל מהם, כי ידעו שרק על ידי כך יעלו המה למדרגות נעלות.

נבהיר שוב: כלל הדברים הוא שכל עוד האשה היא אשה כשרה העושה רצון בעלה; כל עוד האדם כמקבל משתדל לעשות רצון המשפיע, ואע"פ שכואב לו, הוא מחפש להבין איך להשלים את עצמו, הרי הוא נעשה אדם השלם, ואז הקב"ה יכול להסיר ממנו הנסיון מאחר שכבר הגיע אל התכלית.

אדם לעמל יולד

ולסיום נאמר שזו אחת מהסיבות שיש

הגישה הראשונה לכל המצבים

אמנם כן, יתכן לפעמים שיצטרך האדם להתגרש, והלא מסכת גיטין מסכת שלמה היא, וכמו יתכן שיצטרך האדם הנרדף לעזוב את מקום מגוריו ולקיים בעצמו לך לך אל הארץ אשר אראך, ומעשים רבים יש באנשים שעשו כן ונודע להם שמן השמים הביאו אותם לידי כך, מפני ששם במקומם החדש או עם האשה החדשה מצאו את קיום תכליתם.

אך תמיד צריך הבריחה מן המצב להיות הפתרון האחרון. הפתרון הראשון צריך להיות עבודת המידות מתוך מחשבה שהקב"ה זיווג אותנו עם אשה זו או עם מקום זה כדי לעזור לו להגיע לשלמותו. הנעלה בדעתנו שבחור שאינו אוהב את האוכל בשיבה, יעזוב את הישיבה בגלל זה וילך לחפש ישיבה אחרת?! הלא טפשות היא. ודאי שקיימת אפשרות לעזוב את הישיבה, אבל זו האפשרות האחרונה, לא הראשונה.

הגישה צריכה להיות תמיד, הן ביחסי עובד ומעביד, הן ביחסי איש ואשה, רב ותלמיד וכן הלאה, להגיע אל השלמות דווקא מתוך הניגודים השונים, ורק כאשר האדם מוצא את עצמו לאחר כמה וכמה שנים שבמהלכן ניסה להכניע את עצמו ולתקן את מידותיו ולא העלה במצודתו מאומה, רק אז יכול הוא להעלות במחשבתו את האפשרות האחרת, ואף אז יפיל תחינות רבות לפני הקב"ה שינחהו בדרך הנכונה.

יש לך שעת הכושר

נחזור אל המשל עם המלמד. הן מלמד ותיק הוא בעל נסיון רב, אך לרגל השנה החדשה קיבל כיתה חדשה בת

ואכן אם יזכור האדם שזוהי הסיבה, יוכל לעמוד איתן בנסיונותיו, וילמד איך להבליג כשאומרים לו הערות ודברי ביקורת וכדו', ואז ממילא תוקל עליו עול פרנסתו היות שכבר נתקיימה תכליתם של אותם מצבים שקמו לו לנגדו.

לו לאדם לעמול לפרנסתו, וכפי שכתב בעל חובת הלבבות, כי לכאורה הדבר תמוה, וכי קשה לו להקב"ה ליתן לאדם את פרנסתו ללא יגיעה כפי שהוא נותן לו אוויר לנשום ומים לשתות. אך סיבת הדבר היא מפני שכך הקב"ה מזווג את האדם עם מצבים שונים המתנגדים לו ומחמתם הוא בא לשלמותו.

יום שלישי פרשת חיי שרה – ב"ג מר-חשון ה'תשפ"א

מצוות התורה מטהרות טמאים ומטמאות טהורים

וגורמות נזק גדול לאלו שאינם יכולים לעמוד בהן במה שהן גורמים להם לביטול תורה וכעס וכו'.

דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות

ובכן, הבה ונבדוק אנן ונמצא עוד דוגמאות לכך, והנה יצאה לנו ראשונה מצוות תלמוד תורה. הנה במסכת שבת שנינו (פח, ב): אמר רב חננאל בר פפא: מאי דכתיב (משלי ח, ו) שמעו כי נגידי אדבר, למה נמשלו דברי תורה כנגיד, לומר לך: מה נגיד (מושל) זה יש בו להמית ולהחיות, אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות. היינו דאמר רבא: למיימינים בה - סמא דחיי, למשמאילים בה - סמא דמותא.

וברש"י מסכת שבת (שם) פירש שהמיימינים הם אלו שעסוקים בלימודם בכל כוחם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר, כי אלו יגיעו אל המסקנות הנכונות מלימודם ויידעו להתנהג על-פי התורה, ונמצא שהלימוד הוא בשבילם סם החיים. מה שאין כן אלו שלומדים באופן שטחי ובלי רב ומלמד, אשר יכולים לבוא מלימודם לטעויות חמורות בהלכות שבת או בהלכות אמונה ובטחון, וסופם מי ישרונו, ובוודאי עדיף להו שלא היו לומדים כלל, כי אז לא היו מגיעים לאותן השקפות רעות.

אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

בשיעור הבטחון שיעור ע"ד הבאנו את דברי ה'כלי יקר' בפרשת חוקת המבאר ענין פרה אדומה מדוע היא מטהרת טמאים וכו' בזמן מטמאה טהורים. ובסוף דבריו מוסיף שלא בפרה אדומה בלבד הוא כן, אלא כן הוא באופן כללי בכל התורה כולה, כאשר תמיד נוכל לראות איך אותה מצוה מועילה לאחד לעלות בהר ה' ולשני מהווה אסון גדול. הן כל מצוה יש לה שורש שנמצא בכל המצוות כולן, וכפי שכבר נתבאר כמה פעמים והובאה לזה דוגמא ממצות ציצית שנועדה להזכר על ידה בכל מצוות ה', וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ונתבאר שכמו יתכן להזכר על ידי כל מצוה משאר המצוות בכל מצוות ה'. אף כאן, חידוש זה שהפרה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים, הגם שנקבל שאין לזה טעם כמאמר החכם "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", מכל מקום היא נמצאת גם כן בשאר המצוות.

ה'כלי יקר' הביא לזה ראיה מרפואות הגוף, כפי שרואים בחוש שאותו סם שמרפא לאדם חולה, כשיתנו אותו לאדם בריא, הוא יזיק לו ויביאנו לשערי מות ר"ל, ואם ברפואת הגוף הוא כן, וודאי שכך הוא גם ברפואת הנפש, והרי כל מצוה ממצוות התורה היא סם מרפא לנפש. והביא דוגמא מתעניות שמועילות למי שיכול לעמוד בהן,

זכה - נעשית לו סם מיתה. ובמסכת תענית (ז, א): תניא, היה רבי בנאה אומר: כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות. ועוד איתא במסכת אבות (פ"א מ"ג) ודאשתמש בתגא חלף, רוצה לומר: המשתמש בכתרה של תורה ועושה את תורתו קרדום לחפור בה, חולף ועובר מן העולם. וכן איתא בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) שהלומד שלא על מנת לעשות אלא להתגאות ולהתנגח עם אחרים נוח לו שלא נברא.

הא לנו שהתורה כשאינה נלמדת באופן הראוי, היא נעשית לסם המות, שהרי על ידה נהפך האדם לבעל גאווה ולמתנשא על הבריות, תחת אשר יתעדן על ידה וייעשה לענוותן ושפל ברך. אין זה אומר ח"ו שעל האדם להתרחק מלימוד התורה כפי שמתרחקים מכל דבר מסוכן, כי ההתרחקות מלימוד התורה אף היא סכנה גדולה יש בה להטבע בים החמרי, אך כוונת הדברים שכאשר יתיישב האדם ללמוד יזכור שטמונה בכך סכנה גדולה, כי עדיין אינו מוכרח שהלימוד יקרב אותו אל הקב"ה ואפשר שהוא רק ירחיקו ממנו ח"ו.

נהפך לאבל מחולו

כעת נעבור אל מצות התפילה ונוכיח שאף היא מטהרת טמאים ומטמאה טהורים, והדבר מבהיל על הרעיון, שהרי התפילה היא הכלי המוכן ביותר להתקרב על ידו אל האלוקים כמוכן, ואעפ"כ היא יכולה לטמא טהורים.

הנה ראובן שרוי היה במצוקה אמיתית, ומאחר שידע שרק הקב"ה יכול

כך יצאו תלמידי אנטיגנוס לתרבות רעה

וכבר היה כן לעולמים בצדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו שיצאו לתרבות רעה מפני שפירשו את דברי רבם "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא תהיו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס" (אבות פ"א מ"ג) באופן שגוי. וכך שנינו באבות דרבי נתן (פ"ה מ"ב): אנטיגנוס איש סוכו היו לו שני תלמידים שהיו שונין בדבריו, והיו שונים לתלמידים, ותלמידיהם לתלמידיהם. עמדו ודקדקו אחריהן, ואמרו: מה ראו אבותינו לומר דבר זה? אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית? אלא אילו היו יודעין אבותינו שיש עולם אחר ויש תחיית המתים, לא היו אומרים כך! עמדו ופרשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות: צדוקין ובייתוסין. צדוקים על שום צדוק, בייתוסין על שום ביתוס. והיו משתמשין בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם, שלא הייתה דעתן גסה עליהם, אלא צדוקים אומרים: מסורת הוא ביד פרושים שהן מצערין עצמן בעולם הזה, ובעולם הבא אין להם כלום.

אלמלא היו הללו נכנסים לשיעורו של אנטיגנוס איש סוכו, היו נשארים יראים ושלמים עד סוף ימיהם ולא היו מעבירים את בני ישראל על דת יהודית. דווקא בגלל שנכנסו לשיעורו, נתעקמה השקפתם ונהפכה להם התורה לסם המות ר"ל.

דישתמש בתגא חלף

עוד שנינו במסכת יומא (עב, ב): אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה, זכה - נעשית לו סם חיים, לא

העוסקים במעשי חסד כל ימיהם ואפילו מקימים ארגונים שונים להנציח את מעשיהם לדורות, לא זו בלבד שאינם נעשים מרכבה לשכינה, עוד הם נהפכים לבעלי גאווה עד שאי-אפשר לעמוד בד' אמותיהם, ואוי לו למי שינסה לפגוע בקצה כבודם.

הנה לפנינו דוגמא כאובה: שוכב לו החולה במצב של סכנת נפשות. מתקשרים לעסקן הרפואי, אך הוא מסרב ליתן את עזרתו מפני ששמע שפנו קודם לכן לעסקן אחר. הן החלטתם שעסקן פלוני טוב ממני, נכון? פנו אליו... שימשיך הוא לעזור לכם... הרי זה מעורר פחד. כל עוד היה האיש אדם מן השורה, היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ומאז שהתחיל לעסוק בגמילות חסד ובנה במה לעצמו, אין זה יותר לפי כבודו לדבר עם כל אחד. מי שזקוק לעזרתו, צריך לפנות למזכיר שלו, ומי שפגע בכבודו אין לו רשות להעזר בו בכלל.

מקרב רחוקים ומרחק קרובים

דוגמא נוספת, ואולי הדוגמא הבהירה ביותר, היא **קירוב רחוקים**. מצד אחד יתכן שיבוא העוסק בקירוב רחוקים להעפיל למדרגות גבהות מאוד, עד שיתקיים בו מאמר הכתוב (ירמיהו טו, יט) ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה, וכפי שפירשו חז"ל (ב"מ פה, א): כל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גוזר גזירה - מבטלה בשבילו. ומצד שני יתכן שיתקרר האדם מחמת כן וירד במדרגותיו הרחוקות כפי שהוכיחה המציאות בעבר ובהווה.

הנה כל הדוגמאות הללו מראות לנו באצבע שנותן התורה ב"ה נתן לנו תורה כזאת אשר אם נשכיל לקיימה כראוי, היא

להושיעו ולחלצו מן המצוקה, נשא לפניו תפילות בלי מספר, הוא בכה בדמעות שליש ועוד זאת שפך את לבו באמירת כל התהלים ארבעים יום רצופין, ונסע על קברות הצדיקים והגדיל לעשות את כל הסגולות שבעולם, ואעפ"כ לא יצא ממצוקתו, אלא אף שקע בה יותר. כיון שראה זאת ראובן, הפסיק להתפלל. אין הוא אומר בקול שהוא כועס ח"ו על הקב"ה פן יבולע לו, אבל בתוך הלב פנימה הוא כועס עליו ואינו מסוגל להתפלל אליו יותר.

מה כבר ביקשתי מהקב"ה? – הוא אומר בשקט שאף אחד לא ישמע – הרי לא ביקשתי ממנו שיעשיר אותי! ביקשתי ממנו סך הכל שירפא אותי או שיתן לי את פרנסתי כדי שלא אצטרך להסתובב עם משא החובות על לבי. מה אעשה ואינני מצליח להאמין יותר שהקב"ה שומע לי ורוצה בטובתי.

הא לך אדם שהתפילה ריחקה מבוראו. אלמלא היה מתפלל, לא היה מתרחק ממנו כל-כך כפי שהתרחק ממנו עכשיו שהתפלל. עד כמה שהדברים כואבים וקשים להאמר, המציאות היא שדווקא התפילה העמידה מחיצה של ברזל בין אדם זה לבין קונו.

ככלי שאין בו הפץ

כעת נעבור אל **מצות החסד**: לכאורה קשה להבין איך יתכן שהחסד יטמא טהורים, והלא החסד הוא דבר נקי וטהור כל-כך, ולפי הכלל שהאדם נפעל לפי פעולותיו, הלא צריך היה כל העוסק בגמילות חסדים להעשות מרכבה לשכינה. אך המציאות מוכיחה שכמה מן

באמת בתפילותיו להתבטלות גמורה ומוסיף בהתפללו לומר "והטוב בעיניך עשה", הלא היה מבין שאם הקב"ה אינו ממלא את מבוקשו, אין זה אלא מפני שהוא יודע שלא טוב לו למלא את מבוקשו, ושעיקר תכלית התפילה אינו למילוי המבוקש אלא להתקרב אל השי"ת, וממילא היתה התפילה מטהרת ומקרבתו אל השי"ת. וכיון שלא התפלל ולא התבטל בתפילותיו להקב"ה, לפיכך אירע מה שאירע והתפילה טמאתו.

ונתן לך רחמים ורחמך

ובענין זה יש להזכיר את דברי האוה"ח הק' גבי הריגת אנשי עיר הנדחת שאמרה שם התורה "ונתן לך רחמים ורחמך", וביאר האוה"ח הק' כי מאחר שבני ישראל היו עסוקים אז במעשה שיש בו מן האכזריות, היה מקום לחשוש שתולד אז בנפשם מידת האכזריות, לכן הוצרכו להבטחה מיוחדת, "ונתן לך רחמים ורחמך", לומר שלא תולד בנפשם שום מידת אכזריות מחמת כן.

ומעתה נאמר שאף מצוה זו, רק אם יעשו אותו בני ישראל מתוך ביטול להשי"ת, תתקיים בהם הבטחה זו, אבל אם יקומו ויאמרו: הנה הותר לנו להוציא את חרבתנו, הבה ננצל את שעת ההיתר... פשוט הדבר שלא תתקיים בהם הבטחה זו ונמצא שקיום המצוה יהיה ח"ו לרעתם.

וקרבתנו ה' אלוקינו לעבודתך

ומפני מה עשה הקב"ה שקיום המצוות יהיה כרוך בסכנה זו? משום שרצה שיעיד האדם שהוא מוכרח להגיע לעזרתו יתברך בקיום המצוות, ואלמלא היה קיום

תהיה בשבילנו סם החיים, ואם לאו – היא תהיה ח"ו להיפך. ומכאן תשובה לשאלה שמתעוררת כפעם בפעם: היתכן שפלוני נראה כך, והרי כל ימיו עסק בתורה וגמילות חסדים? קושיא מעיקרא ליתא, שהרי מפורש הוא בספרי חז"ל שכך הוא מהלך הדברים, מצוות התורה יכולות להוריד את האדם לתהום ארעא באותה מידה שהן יכולות להעלותו לשמי שמיא.

עצת ה' היא תקום

ובכן, אם ירצה האדם לדעת מה יעשה כדי שהמצוות תהיינה בשבילו סם חיים ולא סם מות ח"ו, אם כי פשוט הדבר שעליו להתבונן בכל מצוה בפרטות איך לקיימה באופן הראוי, ישנו כלל אחד שאם יאמץ אותו האדם לעצמו, קרוב לוודאי שכל מצוות התורה תהיינה בשבילו סם חיים, והוא לקיים את המצוות מתוך ביטול להקב"ה, שהרי כך מבואר בזה"ק שכל המצוות הן עצות (עטין) להגיע על ידן למצות אנכי ה' אלוקיך, והיינו להתבטל על ידן להקב"ה.

אמור מעתה: אם כאשר יתיישב האדם ללמוד תורה או יגש לקיים כל מצוה אחרת ממצוות התורה, יעצור להתבונן שהוא הולך לעשות בזה רצון קונו כעבד המשרת את רבו ושהוא רוצה בזה להתקרב אל בוראו, ויוסיף לזה תפילה להקב"ה שיעזור לו לעשותו באופן זה, הוא יהיה לו לסם חיים, ואם לאו, אלא יעשה אותו מצות אנשים מלומדה, יתכן שיפול ברשת היצר ויסוג ח"ו לאחור.

ובמשל התפילה שהובא לעיל, אילו היה ראובן מבקש מהקב"ה בתחילה שיעזור לו להתפלל אליו מתוך ביטול, והיה מגיע

כמובא בפרשה זו שאליעזר עבד אברהם עשה סימן לעצמו באמרו "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני", ושאלו התוספות ושאר הראשונים (חולין צה, ב) איך הותר לו לעבור על איסור לא תנחשו, והלא אמרו בסנהדרין (נו, ב) כל האמור בפרשת מכשף בן נח מוזהר עליו.

וכמו כן מצאנו אצל יהונתן בצאתו להילחם עם הפלשתים, שאמר לנערו (ש"א יד): "הנה אנחנו עוברים אל האנשים ונגלינו אליהם, אם כה יאמרו אלינו דומו עד הגיענו אליכם, ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם, ואם כה יאמרו עלו עֲלֵינו, וְעֲלֵינו כי נתנם ה' בידנו, וזה לנו האות". ואף כאן שאלו הראשונים מה עם איסור לא תנחשו.

ביאור ניוש האסור על-פי התורה

אכן הרד"ק (שמואל שם) כתב ליישב שאיסור ניוש הוא רק כשהאדם תולה את מעשיו בסימן באופן מוחלט, אם יתקיים הסימן יעשה ואם לאו יחדול, ושוכח לגמרי מהשי"ת. אבל מי שעושה סימן לעצמו מפני שרוצה לדעת מה רצון השי"ת ממנו שיעשה, אדרבה ואדרבה, הלא הוא רצוי ומקובל לפני המקום.

וזה לשונו: אם יצא אדם לעשות מעשה ויעשה דבר אחד לאות וסימן למעשה ההוא כדי לחזק לבו ולעורר לבו לדבר ההוא, זה הדבר מותר, כי אילו היו עושים רע בדבר הזה אליעזר ויהונתן, לא היה עונה אותן הקב"ה כהוגן ומסייע את מעשיהם ועוזרם.

וביאור הדבר: הן תראה שאיסור לא

המצוות כרוך בסכנה, היה האדם סבור לקיימן בכוחות עצמו שהרי ממילא אין לו סיבה להכשל, אבל עכשיו שהוא יודע שהוא יכול להפסיד מקיומן באותה מידה שהוא יכול להרוויח, הרי הוא פונה להקב"ה שיבוא לעזרתו בעת קיומן ומתוך שהוא זוכר אז את בוראו, הוא מתקרב אליו יותר ויותר על ידי קיום המצוות.

וכאמור, אין האדם יכול לומר: "אם הסכנה גדולה כל-כך, אינני רוצה לקיים תורה ומצוות", כי אם לא יקיים תורה ומצוות, בוודאי ימות. מחויב האדם לשים את נפשו בכפו בקיום התורה והמצוות, אך ייזהר להיות מחובר להקב"ה בכל עת כדי שהתורה והמצוות תהיינה בשבילו סם חיים ולא סם מות ר"ל.

והרי כך אנו רואים שכל העולם נוסעים במכוניות ומרחפים במטוסים ואף אחד אינו נמנע מפני הסכנה, וכל כך למה? כי העובדה שישנה סכנה בנסיעה במכונית או במטוס, אינה סיבה מספקת לגרום לבני האדם להשאר תקועים בבתיהם כל היום. נוסעים בני האדם במכוניות ומטוסים ומתפללים תפילת הדרך שלא יינזקו.

אף כאן, הסכנה הטמונה בקיום התורה והמצוות אינה סיבה מספקת לגרום לנו להמנע מקיום התורה והמצוות, ועל כן אנו מקיימים את התורה והמצוות ובשמחה רבה, ונושאים תפילה לא-ל בשמים שיעזור לנו לקיים אותן מתוך התבטלות אמיתית כדי שתהיינו לנו לסם חיים.

עשה לך סימנים

ומכאן תשובה גם לשאלה המפורסמת על דבר עשיית הסימנים לדעת מהו רצון ה',

הוא רק רוצה לדעת מה הקב"ה רוצה מעמו ברגע זה.

הלא אם יש לו לאדם שאלה אם מותר לו ללכת למקום פלוני על-פי ההלכה, הוא בא לשאול את הרב והרב משיב לו לפי מה שכתוב בשולחן ערוך, וכמו כן אם יש לו לאדם שאלה אם מותר לו לקחת שידוך פלוני מצד אזהרת רבי יהודה החסיד, הוא בא לשאול את הרב והרב משיב לו לפי מה שכתוב בצוואת רבי יהודה החסיד. ומה יעשה מי שיש לו שאלה בענין שידוכים אשר איננה מופיעה בשולחן ערוך? הרי אז אין לו את מי לשאול! ולכן אז הוא מדבר עם קונו ונושא אליו תפילה שינחמו בדרך הנכונה, ואז ראוי לו גם שיעשה סימן לעצמו כדי לדעת מה רצונו יתברך.

וכבר הוסיף הר"ן לומר (מסכת חולין שם) שכל זה הוא רק בדבר שיש בו מן ההגיון ולא בסתם דבר כגון נפילת הפת מפיו וכדו', וכך היה אצל אליעזר, שאמר: הן אדוני שלחני למצוא אשה לבנו, אך איך אוכל לדעת מי האשה המיועדת לו, אין לי ברירה אלא לדבר עם הקב"ה, ולבקש ממנו שיאיר את עיני על-פי סימן, שהרי הסברא נותנת שהאשה שתזכה להכנס לביתו של אברהם תהיה אשה בעלת חסד.

לעשות רצונך אלוקי הפצתי

כשהאדם עושה את הסימן באופן זה, הלא הוא עושה אותו מתוך התבטלות גמורה להקב"ה ואם כן בוודאי הוא יביא לו אך טוב. דוגמא לדבר: יש בעל עסק שהכנסותיו הצטמצמו והוא רואה שאין לו ברירה ומוכרח לפטר כמה עובדים. הוא נמצא כעת בפרשת דרכים, מצד אחד הוא יודע שזה מה

תנחשו כתוב לצד מצות תמים תהיה עם ה' אלוקיך, והיינו מפני שהוא נובע מהאיסור לחקור אחר העתידות. הנה האדם רוצה לדעת מה יהיה אתו בעוד עשר שנים, על כן הוא עושה ניחושים שונים ואף פונה למגידי עתידות למיניהם, לחוזים בכוכבים ובכף היד ובחכמת הפרצוף, ולעוד חוזים שונים ומשונים. אך הקב"ה אומר לו: "מה אתה זקוק לכל אלה? הלא אפילו תפנה למגידי עתידות מן הסוג שלא אסרתי לך, אתה מריע בזה לעצמך! טוב לך שתחיה בהוה מבלי לדעת מה יהיה לך אפילו בשעה הקרובה, כי **קך תסמוך עלי ותהיה בקרבתו**".

הלא הסיבה שהאדם רוצה לדעת את העתיד, הוא מפני שהוא רוצה להחזיק לבדו ב'הגה' של המכוננית. כשהוא נוסע בערפל סמיך אשר בקושי אפשר לראות מטר אחד קדימה, הוא מרגיש שהקב"ה צריך להחזיק לו בהגה שלא יתגלגל עם רכבו ימין או שמאל, לכן הוא רוצה כל-כך לפזר את הערפל ולראות לפחות שבועיים קדימה כדי שלא יזדקק להקב"ה שיחזיק לו בהגה. אבל דווקא מפני כך אסר לו הקב"ה לחקור אחר העתידות, כי הקב"ה יודע שאין טוב לו לאדם שיחזק בהגה לבדו, אלא טוב לו שיזדקק לעזרת יתברך ומתוך כך יתקרב אליו.

ביאור עשיית הסימנים הרצויה

אולם כאשר האדם הולך עם הקב"ה ולפתע נעלמה ממנו ידיעת רצונו יתברך ובא לעשות סימן לעצמו כדי לגלות את רצונו, אדרבה ואדרבה, מה טוב ונכון הוא לעשותו, שהרי אינו מבקש עכשיו לגלות את העתיד, להיפך, אין לו שום צורך בידיעת העתיד,

”דומו עד הגיענו אליכם”, אבין מזה שהקב”ה רוצה שאסוג לאחור ולא אכה בהם ויעמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם, ואם אראה שהם אומרים ”עלו עלינו”, אבין מזה שהקב”ה רוצה שאעלה עליהם להכותם וְעָלֵינוּ כִּי נִתְּנָם ה' בִּידְנוּ”.

יפה שיחתן של עבדי אבות

וכך נוכל לראות משיחתו של אליעזר עבד אברהם, כפי שאמרנו חז”ל יפה שיחתן של עבדי אבות, שביין בתחילה בין באמצע בין בסוף, היא מלאה וגדושה בשמו של הקב”ה: ויאמר ה' אלוקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום... אותה הכחת לעבדך ליצחק... והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא... ויקוד האיש וישתחו לה', ויאמר ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדוני.

דבר זה יש בו כדי להוכיח לנו שלא זו בלבד שלא היה שום חסרון בסימן כזה, הוא עוד נעשה לחלק מהתורה הקדושה מפני שנבע מאמונה ובטחון.

ומעתה נמצא לענין מה שדיברנו בתחילה שמצוות התורה מטהרות טמאים ומטמאות טהורים, שגם ענין עשיית הסימנים כך הוא. אם יעשה האדם סימנים מתוך התבטלות להקב”ה ורצון עז לשרתו ולעשות רצונו, יתקרב על ידי זה להקב”ה ומתוך כך יזכה לבהירות נפלאה איך להתנהג, אך אם יעשה האדם סימנים לא מתוך התבטלות אלא מתוך רצונו לדעת את

שהוא צריך לעשות לטובת העסק, ומצד שני הוא יודע שאם יפטר את העובדים יהיו הם ומשפחותיהם נתונים לחרפת רעב.

אין הוא יודע כעת איך להתנהג. הלוואי והיה יכול לפתוח את השולחן ערוך ולראות מה לעשות, אבל מה יעשה ואין על זה סעיף בשולחן ערוך. ובכן, מה הוא עושה? הוא פונה אל הקב”ה ומבקש לקבל בהירות בענין. מתוך אמונתו בהשגחה פרטית הוא עושה לעצמו סימנים שיש בהם מן הסברא לכאן או לכאן, וכך הוא צועד לאטו פסיעה אחר פסיעה, כשבכל עת הוא מתפלל להקב”ה ובודק על-פי הסימנים לראות אם הוא הולך בדרך הנכונה.⁶

הראיה הגדולה ביותר שזו היתה כוונת יהונתן בעשיית הסימן, היא מצורת דיבורו לנערו קודם לעשיית הסימן, ובלשון הפסוק (יד, ו): ”ויאמר יהונתן אל הנער נושא כליו, לכה ונעברה אל מצב הערלים האלה אולי יעשה ה' לנו, כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט”, מזה אנו רואים עד כמה היה בטחונו חזק בה' תוך כדי עשיית הסימן, והרי זה מגלה לנו שעשיית הסימן מצדו לא זו בלבד שהיתה מותרת, אלא היא אף נבעה מקרבתו לה' באותה עת.

וכך אמר: הלא הקב”ה נמצא אתי ורק הוא יכול להושיעני, וכיון שהכניס אותי למקום זה, לא יתכן שרצה להעלים ממני את הדרך אשר אלך בה, עד שאצטרך לשאול אלף אנשים וכל אחד יתן לי עצה אחרת. אין זה אלא מפני שרצה שאדבר עמו ושאבדוק לאן הוא מוליכני, אם אראה שהם אומרים

⁶ אמנם להלכה ולמעשה צריך להתייעץ עם מורה הוראה מובהק מהם אופנים המותרים והרצויים לעשות סימן לעצמו.

מרגיש שהוא מוכרח לעשות ניוחושים וללכת למגידי עתידות כדי לגלות את העתיד לבוא עליו.

הדרך הנכונה היא שכאשר יראה האדם שהוא עומד בפני חוסר בהירות, יאמר לעצמו: אה! יש לי חוסר בהירות עכשיו, כפי הנראה צריך בשביל זה מקוה וישוב הדעת. אין זה הזמן לעשות את ההחלטה עכשיו. אקרא עכשיו ק"ש שעל המיטה, אנוח על מיטתי בקדושה ובטהרה, בבוקר אלך למקוה ואומר מזמורי תהלים, ואז לאחר התפילה אוכל לראות מה הקב"ה רוצה שאחליט.

השדכן דופק על הפתח, הוא רוצה תשובה תיכף ומיד. לא! איני יכול ליתן תשובה מיד. עלי להמתין כמה ימים, להתפלל להקב"ה שיאיר את עיני, ורק אז אוכל לראות מה הקב"ה רוצה ממני. כך נהגו הצדיקים, וכך עלינו לנהוג לפי מדרגתנו, כי הגם שאין אנו במדרגת הצדיקים, הלא דרכי הליכותיהם של הצדיקים הם דרכי תהלוכותיהם של כל איש יהודי, אלא שהצדיקים לגודל מדרגתם יודעים לעשות זאת נכונה עם תשובה אמיתית ועם התקרבות לה' אמיתית.

העתידות, יתרחק על ידי זה מהקב"ה ויעמוד כמבולבל מבלי לדעת מה יעשה ולאן יפנה.

הכל לפי קרבת האלוקים

וכאן נוסף שככל שיהיה האדם יותר קרוב אל השי"ת, כך תהיה בהירותו יותר חזקה, כי הגם שאין האדם נביא ובעל רוח הקודש, מכל מקום כולנו בני נביאים אנו, וכשהוא קרוב להקב"ה הקב"ה מאיר לו את דרכו.

הנה כשהאדם עומד בפני חוסר בהירות, כגון מפני שאין פרנסתו מצויה לו ואינו יודע לאן לפנות, הלא סימן הוא שהתרחק מהקב"ה, ולכן אם ירוץ למגידי העתידות למיניהם, לא יועיל לעצמו כלום, כי במקום להתקרב אל הקב"ה, יוסיף להתרחק, וככל שיוסיף להתרחק, כך יוסיף להתחזק בו הבלבול וטשטוש הראיה.

העצה היעוצה לו היא שתחילה לכל יאמץ לעצמו את החלק הראשון של אליעזר ויהונתן, דהיינו שיחזק בלבו את האמונה והבטחון שאין מעצור לה' להושיע ברכ או במעט, ואז יאמר מזמורי תהלים מתוך התבטלות ולא מתוך לחץ. הלחץ נובע מזה שהאדם אינו הולך בדרך הנכונה, כי אז הוא

יום רביעי פרשת חיי שרה – כ"ד מר-חשון ה'תשפ"א

ענין כיבוד תלמידי חכמים ובעלי מעשה מהותו ומעלתו

וזה לשון הר"ן: נראה לי שכל שמוחזק בבעל מעשים ואין ספק בעניינו כרב יחזקאל, עומדין מפניו, שלא צותה התורה בחכם אלא מפני שהחכמה מביאה לידי מעשים, אלא שלא פרשה תורה במעשה כמו שפרשה בחכמה, לפי שאין הכשר המעשה גלוי כמו שיתרון הכשר החכמה נראה.

טוב עין הוא יכבוד

ולענין מה נקרא בעל מעשים, מבואר בתשובת הגאונים שהוא בעל חסד, וזה לשון **תשובת הגאונים** (סי' ב): ששאלתם מהו בעל מעשים, בעל מעשים הוא טוב עין בצדקה ובצרכי ציבור ובמידות טובות, אע"פ שאינו מופלג בחכמה חייב אדם לנהוג בו כבוד ולעמוד מפניו כרב יחזקאל אבוה דרב יהודה... ואע"פ שלא היה מופלג בחכמה, היה עומד מפניו מר שמואל. ואפילו אנשי מעשה שמכניסים אורחים ומהנין תלמידי חכמים ומשיאין בתם לתלמידי חכמים, עליהם הכתוב אומר "ולדבקה בו", וחשובים הם כאילו נדבקו בשכינה, וחייב אדם לנהוג בהם כבוד ולעמוד מפניהם, כי חכמים הראשונים אע"פ שהיו חכמים גדולים, משתבחין היו במעשים טובים ובמידות טובות כדאמרין בעלמא (ב"ר פ"ד ב) נהי דבתורה גדול ממני,

שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוא בפרשה זו מרמזת לנו התורה שיהודי צריך להיות במהותו גומל חסדים, שהרי מסיבה זו חיפש אליעזר ואף מצא אשה גומלת חסדים שתהיה ראויה להכנס לביתם של אברהם ויצחק אבות האומה הישראלית. והנה במסכת **קידושין** (לג, ב) איתא: איבעיא להו: בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפניו אביו (כלומר האם הבן צריך לקום מפני אביו כשאביו הוא תלמידו)? תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה [תלמידו]: שיננא, קום מקמי אבוך [רב יחזקאל שהיה תלמידו של רב יהודה בנו]. שאני רב יחזקאל, דבעל מעשים הוא [ולכן מחויב היה בנו לקום מפניו], דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה.

חכמה מביאה לידי מעשים

וכתב הר"ן על הרי"ף שם, שבאמת הוא נלמד בקל וחומר מתלמיד חכם, שהרי כל הטעם שצריך לקום מפני תלמיד חכם הוא מפני שחכמתו תביא אותו לידי מעשים, ואם כן כל שכן שצריך לקום מפני מי שכבר ידוע עליו שהוא בעל מעשים, ומה שלא אמרו חז"ל שצריך לקום מפני איש כזה, מפני שקשה לדעת על האדם אם הוא באמת בעל מעשים אם לאו.

במעשים טובים מי גדול ממני?!

רבי מכבד עשירים

ומבואר שם עוד שזהו הטעם שרבי היה מכבד עשירים. הן זה פשוט ולא צריך להאמר שאסור לכבד את העשיר בשביל להתחנף אליו, כי החנופה אסורה, ואין להעלות על הדעת שמפני כך כיבד אותם, אלא אפילו שלא בתורת חנופה אלא מחמת התוצאות הנפלאות של בניית מוסדות תורה וחסד, גם כן לא היה מכבד אותם. ומפני מה כיבד אותם? אך ורק מפני שהם עוסקים בחסדים. וזה הלשון שם: **ואפילו לעשירים המנהיגין עצמן ועוסקין בחסדים, היו מכבדין רבותינו הראשונים**, כדגרסינן בעירובין (פו, א) רבי מכבד עשירים היה ור' יעקב⁷ מכבד חסידים היה, שהעולם מתקיים בזכות חסדם.

הלא על-פי השקפת התורה אין ענין נתינת הכבוד לאדם גדול כדי להנות אותו, שהרי האדם הגדול אינו נהנה מן הכבוד, אלא להיפך, הוא סובל ממנו, כי הוא יכול להגיע על ידו לידי גיאאות ח"ו⁸. אלא ענין נתינת הכבוד הוא בשבילנו, כדי לנטוע בלבנו אהבה והערכה למה שאנו מכבדים, כי על-ידי שאנו מכבדים את ספרי התורה ותלמידי החכמים, אנו משרישים בלבנו שהם החשובים ביותר בעולם.

ומעתה הגעו עצמכם! היתכן להעלות בדעתנו שרבינו הקודש כיבד את העשירים

רק מפני שנתרבו ספסלי בית המדרש בגלל תרומותיהם?! הלא להקב"ה יש די והותר ליתן לכולם, להכנסת כלה, לשיבות, לכוללים, לבתי כנסת וכן הלאה, מה יש להתפעל מזה שעשיר פלוני הוזיל מממונו לאיזו ישיבה? יתירה מכך, הלא מיליארדר הוא ומאה אלף דולר לא נחשב אצלו לכולם, מה יש להתפעל על שתרם מאה אלף דולר לשיבה?

ברור הדבר שרבינו הקדוש לא התפעל אלא מאותם עשירים שהתגברו על מידת הקמצנות; הם לא רצו ליתן ונתנו מפני שידעו שהקב"ה רוצה שיתנו, וכשנתנו עשו זאת בענווה ובביטול להקב"ה ולא ח"ו בהתנשאות. אותם העריך רבינו הקודש ואותם כיבד, כי ידע שבנתינתם הם מתדבקים להשי"ת ונעשים מרכבה לשכינתו.

אלה הם דברי הר"ן: כשרואים אחד לומד תורה, הלא אי-אפשר לדעת בוודאות שהוא גם בעל מעשים, אלא שחזקה יש שהגם שאינו לומד עכשיו לשמה, מתוך שלא לשמה בא לשמה, וכשתהיה תורתו לשמה, היא בוודאי תעורר אותו להיות בעל מעשים, ולכן כבר מחויבים לקום מפניו מעתה. ואם כן קל וחומר שכאשר רואים אדם שכבר נעשה בעל מעשים, שבוודאי צריך לקום מפניו.

⁷ לפנינו ר' עקיבא מכבד עשירים.

⁸ ראה בשיעור היארצייט מעשה בהרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זיע"א שבתחילת נשיאותו לא רצה לערוך את שולחנו הטהור בסעודה שלישית כי חשש שיבוא לידי גיאאות, ורק כשמצא לו עצה להעביר בזכרונו בעת ושבכו בראש השולחן את כל העבירות שעשה בצעירותו, ניאות לערוך את שולחנו הטהור.

לו מאומה, נדע שהוא אדם גדול באמת ודבוק בה'. ואע"פ שאנו יודעים שאינו תלמיד חכם גדול ואין לו שום משרה תורנית, אם אנו רוצים להיות יהודים יראים ושלמים, צריכים אנו לקום מפניו כשהוא נכנס לבית המדרש.

אין הסובבים אותנו צריכים לשים לב שאנו קמים מפניו, ואף הוא עצמו אינו צריך לשים לב לכך, אבל אנו צריכים לקום, כי אין לזה פנים שאדם כזה שמקיים את התורה בפועל נכנס לבית המדרש ואנו נשארים לשבת על מקומנו. בשביל מי עלינו לקום? בשביל אלו שמתהדרים בלבושם? ! בשביל אלו שמתהדרים ביחוסם? ! הן ודאי שעלינו לקום אך ורק בשביל אלו שמקיימים את התורה!

אמנם כן, יתכן שאדם זה יהיה גם בעל ממון (כדברי התשובת הגאונים), אך אז נצטרך להזהר מאוד, כי אפשר שנטעה ונקום בשביל סיבה אחרת, אם בשביל להתחנף אליו ח"ו אם בשביל הערכתנו לבעל ממון וכדו'. והאמת שאין לנו לקום מפני העשירים אלא אם כן רואים עליהם שלמרות עשירותם הם נשארים יהודים יראים ושלמים וגומלים חסדים בענווה ובביטול לה', כי אז אנו יודעים שהם המה יראים אמיתיים וחסד' חופף עליהם, וקמים מפניהם מתוך כבוד והערכה כפי שקמים מפני ספר תורה.

בלוויית המת קמים מפני המלווים

וזה לשון ה'ירושלמי' (ביכורים פ"ג):
אמר רבי יוסי בי רבי בון, אילין דקיימין מן קומי מיתא, לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון, אלא מן קומי אילין דגמלים ליה חסד. פירוש: אלה שנעמדים מפני המת, לא מפני

צדקת תמים תיישר דרכו

זהו גם הסיבה שצדקת העני חשובה מצדקת העשיר אע"פ שהוא נותן כמה פרוטות בלבד והעשיר נותן אלפי דולרים. בדרך כלל אנו מתייחסים לדיבורים אלו רק כלפי השכר בעולם הבא, ומפני שהרבה יותר קשה לו לעני ליתן כמה פרוטות מאשר לעשיר ליתן אלפי דולרים, ולכן שכרו גדול יותר, עד שאמרו שכאשר נבוא לעולם האמת נראה עלינו למטה ותחתונים למעלה.

אבל למען האמת אין אנו מחויבים להמתין בשביל כך עד שנגיע לעולם האמת, אלא להיפך, הקב"ה רוצה מאתנו, שכבר עכשיו, בהיותנו עדיין בעולם התחתון, נרגיל את עצמנו לחיות עם ההשקפה האמיתית. ולכן אנו מחויבים לכבד את אלו שצריכים לשבור את מידותיהם כדי ליתן כמה פרוטות לצדקה, יותר ממה שאנו מכבדים את אלו שאין להם שום קושי להוציא סכומים גדולים לצדקה, וכל זה כדי להוליד בנפשנו הערכה אמיתית למי שיותר דבוק בה'.

ללמד על הכלל כולו יצא

ולא רק לענין נתינת הצדקה הוא כך, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שכל שהאדם מוסיף לעבוד על עצמו כדי לתקן את מידותיו, כך צריך לכבדו יותר, כי זהו תכלית לימוד התורה, לבוא על ידו לתיקון המידות מה שיהפוך את האדם לנותן. ולמשל, אם יודעים אנו על יהודי מסוים המצטנף תמיד בקרן זוית שעמד בגבורה בפני נסיון קשה, הנה חבירו עקץ אותו בסכום גדול, והוא לא זו בלבד שלא הוציא עליו שום דיבור רע, עוד המשיך להראות לו סבר פנים יפות כאילו לא עשה

התרומות שמשגי למוסדות תורה, בוודאי צריך לעמוד מפניו, שהרי הסיבה שמשלמים לו על טרחתו, היא מפני שכוחו רב להשפיע על אחרים ואילמלא היו משלמים לו לא היה מוכן להתמסר כל-כך לדבר ובוודאי שלא היה עוזב את אשתו ואת ילדיו לצאת לנדוד למרחקים, ולכן אין זה מגרע בו ממדרגת החסד.

קבלת שכר טרחה אינה מגרעת

אמנם כן, היו מאז ומעולם יהודים יראים ושלמים שהתמסרו לדבר זה עד הסוף מבלי לקחת פרוטה לכיסם, אבל לפי דרך העולם, כשהאדם אינו מקבל שכר על טרחתו וטפלי תלויין ביה, מן הנמנע הוא שיוכל להתמסר לדבר כפי הצורך, ונמצא שקבלת השכר היא חלק מעשיית החסד שלו ואינו מגרע ממנה מאומה.

אם נרצה נוכל לדמות זאת לאברכי הכוללים יושבי אהלה של תורה המקבלים קצבה קבועה מזבולון, כי הנה פשוט הדבר שיותר נכון היה לשבת וללמוד מבלי לקבל שום פרוטה, אך מאחר שידענו שבימינו כמעט ואי-אפשר להשאר בין כתלי בית המדרש מבלי לקבל קצבה קבועה ונקבע על-פי זה ליתן קצבה קבועה ללומדי הכוללים, הכי נאמר מפני כך שיש חסרון בלימודם?! בוודאי אין בזה שום חסרון, אלא אדרבא, שהרי קבלת הקצבה היא זו שנותנת להם את האפשרות להשאר באהלה של תורה.

יתירה מזו מטו משמיה דמרנן ה'חפץ חיים' וה'חזון איש' זצ"ל, שאפילו נהג מונית המקבל שכר על עבודתו, כל שיכוון לעשות חסד בהסעת אנשים למחוז חפצם, יקיים

המת הם עומדים, אלא מפני אלה שבאו לגמול חסד עם המת. וכן הביא הטור לשון הירושלמי בהלכות אבלות (סי' סא) כדי שנדע שזהו הטעם שקמים מפני המת. ובפירושו הט"ז על השו"ע הוסיף בזה טעם שהוא מפני שהמלווים את המת הם גומלי חסדים, ויש לנו לקום מפני גומלי חסדים.

החיוב לקום מפני המשולחים

ועוד זאת ראיתי בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' פו) שהביא מהספר "יד אליהו" להגאון רבי אליהו ב"ר שמואל מלובלין זצ"ל, שדן על דבר השאלה אם צריך לעמוד בפני גובי הצדקה למוסדות התורה והחסד בשעה שהולכים מאיש לאיש כנהוג (אם עד עכשיו חשבנו שהמהדרין מקפידים לתת להם פרוטה ולהסתיר מהם את זעמם על שמפריעים להם להתפלל, והמהדרין מן המהדרין מוסיפים גם להראות להם פנים שוחקות, כעת אנו רואים שאפשר שצריך לעמוד מפניהם כפי שעומדים מפני מביאי ביכורים).

ופשט שהדבר תלוי, אם הוא הולך בחינם ואינו לוקח כלום לעצמו, אכן צריך לעמוד מפניו, אבל אם הוא עוסק בזה לפרנסתו ולוקח אחרים לעצמו, אין צריך לעמוד מפניו.

אולם ה"מנחת יצחק" עצמו חלק עליו וכתב שאפילו אם מקבל שכר על טרחתו, עד כאן אין צריך לעמוד מפניו, אלא כשבא לגבות סכום קצוב שכבר נתחייבו עליה כל בני הקהילה, אבל באופן שהשד"ר עיקר עבודתו להשפיע על אחרים שירימו תרומה למוסדות תורה וכיו"ב, ולולי השפעתו לא היתה נעשה מצות הצדקה ובכלל זה

דמוקיר רבנן הוּו ליה חתנוותא רבנן
 הן כלל הוא בידינו שהמכבד את
 התורה, התורה נדבקת אליו, וכמו שאמרו
 במסכת שבת (כג, ב) אמר רבא דרחים רבנן
 (האוהב חכמים) הוּו ליה בנין רבנן, דמוקיר
 רבנן (המכבד חכמים) הוּו ליה חתנוותא
 (חתנים) רבנן, דדחיל מרבנן (הירא מן
 החכמים) הוא גופיה הוי צורבא מרבנן.

אכן לא שכר בעלמא הוא זה, אלא
 תוצאה טבעית הוא, כי מי שנותן כבוד לדבר
 מפני שהוא מעריך אותו, משתרש אותו דבר
 במוחו והוא נעשה דבוק בו. וכפי שאנו
 רואים במי שלומד תורה, שכלל שהוא
 מתפעל יותר ממה שהוא לומד, כך הוא נכנס
 יותר לעצמותיו עד שהוא מתדבק עמו ממש.
 כמו כן כשאחד רואה אדם גדול והוא
 מתפעל ממה שהוא רואה בו, הוא נעשה
 דבוק באותו דבר.

ונדגיש שוב, לא מהלבוש החיצוני
 הוא מתפעל, דהיינו מרוב כשרונותיו וגודל
 ידענותו, אלא מעבודת המידות שלו
 ומהזדככותו כפי שהתורה באמת צריכה
 לעשות מן האדם. והרי זה אחד מהדברים
 שתורת החסידות לימדה אותנו שלא נעריך
 דברים שהם 'כמעט' הדבר האמיתי ולא
 הדבר האמיתי בעצמו. ואם רואים אנו למשל
 אדם בעל כשרון וידיעותיו רבות מספור,
 הלא אפשר שהוא רק חמור נושא ספרים כי
 התורה הביאתו לידי גאוה וטמאתו (כפי
 שנתבאר בשיעור הקודם שהתורה יכולה
 לטמא טהורים). רק אם רואים אנו שהתורה
 זיככה אותו וגידלתו ורוממתו, רק אז צריכים
 אנו להעריך אותו.

בעבודתו מצות חסד דאורייתא. וכבר אמר
 כעין זה אור שבעת הימים הבעש"ט הק'
 זי"ע, שאם באים אורחים באמצע הלילה
 ומעירים את בעל האכסניה, אע"פ שהוא
 נוטל מהם תשלום הגון, קיים בזה הכנסת
 אורחים למהדרין.

והריחו ביראת ה'

ומעתה לענין השד"ר הגובה צדקה
 למוסדות התורה, כל שהוא עושה את מה
 שעושה כדי לבנות את מוסדות התורה
 ולהגדיל כבוד שמים בעולם, ואת שכר
 הטרחה הוא מקבל רק כדי שיוכל להתמיד
 במלאכתו, נחשב הוא בוודאי לבעל מעשים
 והרי הוא מתקרב ללא ספק אל השי"ת על-
 ידי מלאכתו, ולכן עלינו לעמוד מפניו
 ולכבדו בכל מיני כבוד.

ונסיף בזה, שהמציאות מוכיחה
 שאותם גבאי הצדקה שמכתתים את רגליהם
 באמת למטרה זו (וכל אחד יכול להעלות
 במוחו אנשים כאלה שהוא מכיר), אע"פ
 שהם מקבלים שכרם בצדם, נותני הצדקה
 מרגישים בצדקותם ומעריכים אותם
 ומחבבים אותם באופן מפליא. ומאידך,
 אותם שאין מכתתים את רגליהם בשביל
 מטרה זו, אלא בשביל פרנסתם או בשביל כל
 מטרה אחרת, נותני הצדקה ירגישו שאין
 כוונתם לשם מצוה ולא יעריכו אותם.

ומכאן אנו חוזרים למה שאמרנו
 שרצון ה' שנריח בכל עת אם האדם העובר
 לידינו הוא אדם כזה שהתורה עשתה ממנו
 מה שהתורה צריכה לעשות מן האדם או לא,
 וכשנראה שהוא אכן אדם כזה שהושפע על-
 ידי התורה, נעמוד מפניו ונכבדו כפי שצריך
 לכבד את מי שדבוק להשי"ת.

להבריל בין אור לחושך

עלינו לזכור זאת היטב, כי אם לא נשכיל להפריד בין הדבר האמיתי לדבר השקרי, אפשר שכאשר נכבד לומדי תורה, נכבד את הגאווה שלהם, ואז נידבק ח"ו באותה גאווה ויתקיים בנו ח"ו – דמוקיר גאווה, הוא ובניו וחתניו יהיו בעלי גאווה, וכמובן הכל יהיה סביב התורה, כאשר אנו ונשותינו ובנותינו יחשבו שהחתן הוא הבחור המצויץ שבישיבה והגאווה תפיץ את סרחונה לכל עבר.

זה בעצם הסוד הטמון בדברי הגמרא במסכת קידושין. **מה שיש לכבד הוא מעשיו של האדם, דהיינו את עבודת המידות שלו וזיכרון נפשו, ולכן מי שהוא בעל מעשים מחויבים לכבדו בקל וחומר מהלומד תורה, שהרי הגיע אל התכלית.** והרי הכשרון והחכמה והידיעות הם דברים שהאדם קיבל במתנה מהקב"ה ואין נעלה בדעתנו שצריך להעריכו עבור כך, ואע"פ שהתייגע עליהם, עדיין מה צורך יש להעריכו עבור כך, הלא אפשר שהתייגע עליהם רק משום שחשב על עצמו איך לזכות לכבוד ויקר.

ונוסיף עוד שמתעם זה עלינו לקום מפני תלמיד חכם (אמיתי) ומפני בעל מעשים, מפני שהאדם נפעל לפי פעולותיו, וכשנקום מפניהם ממילא נגביר את הערכתנו לאלה הדבוקים בה' ונהיה אף אנו כמותם. ומטעם זה נצטוונו לעשות להם עוד כל מיני כיבוד, כגון להתבטל בפניהם, ולהנותם מנכסיו, ולהשיא להם בנותנו, ולעשות ביטנו בית ועד לחכמים.

לאהבה את ה' אלוֹקֵינו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ

וכעת נבין הפלא ופלא מאמר הש"ס (כתובות קיא, ב) לאהבה את ה' אלהיך

ולדבקה בו - וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה?! אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. כי לכאורה הדברים קשים להבנה, וכי מפני שהאדם עושה פרקמטיא לתלמידי חכמים הוא נעשה מזה דבוק בשכינה?!

אך לפי האמור הוא מבואר היטב, כשהאדם תורם לתלמידי חכמים, לא מפני שרוצה שיכתבו עליו באותיות מאירות עיניים שהוא זה שתרם את הבנין הגדול ולא מפני שרוצה שיכריזו עליו בפני קהל עם ועדה שהוא זה שתרם את הוצאות שמחת בית צדיקים, אלא להיפך, **מפני שהוא מרגיש את עצמו כעפר ואפר תחת רגלי החכמים הצדיקים בראותו איך התורה לקחה אנשים קרוצים מחומר ועשתה מהם מלאכים, ומתוך כך הוא חושב מחשבות איך יוכל להחזיק בידיהם וליטול אף הוא חלק בקיום תכלית הבריאה, ואז הערכתו לאותם צדיקים הולכת וגוברת עד שהיא נחרטת בנפשו, וכשהיא נחרטת בנפשו, הוא עצמו מתחיל לראות את העולם בעיני בדולח והוא עצמו נהפך אז לאיש אשר רוח אלוקים בו, באשר מידותיו מתיישרות ונפשו מזדככת משל היה יושב והוגה בתורת ה' כל ימיו.**

זהו "ולדבקה בו", כשהאדם משתוקק לאותה פנימיות מזוככת הקיימת אצל תלמידי החכמים הצדיקים, ומחכבם בגללה ומכבדם בכל מיני כבוד, הוא נעשה דבוק לאותה פנימיות, וממילא הוא עצמו זוכה ומתקרב אל השי"ת.

מדור שבת קודש ה' רועי לא אחר – הסתפקות במועט

לתשובה.

עצת הגר"א לזכות לפרנסה

**הסיבה שרוב העולם צועקים שהם
רעבים וצמאים**

נתחיל בלשון ה"מגלה עמוקות"
(פרשת בחקותי) המבאר מדוע בני אדם
מבקשים על הפרנסה ונדמה להם שאינם
נענים, וזה לשונו: שלח לחמך על פני המים
כי ברוב הימים תמצאנו (קהלת יא, א)
פירוש: אילו היה מסתפק האדם בלחם צר
ומים לחץ, לעולם לא היה מחוסר מזונות.
זהו שאמר "שלח" - הרגל עצמך שיהיה
מאכלך "לחם על פני המים", אזי "ברוב
הימים תמצאנו" ויהיה לך מזון דבר יום
ביומו.

ומה שרוב העולם צועקים ורעבים
וצמאים, והמה בקשו חשבונות רבים, שהם
רוצים שיהיה לכל אחד עושר רב וחשבון
גדול בפנקסו, ואינו מסתפק במה שנתן לו
הקב"ה. זהו שאמר "נער הייתי גם זקנתי ולא
ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם"
(תהילים לז, כה), והטעם שהם [הצדיקים]
אינם מבקשים רק לחם, כמו שביקש יעקב
"ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" (וישב
כח, כ) ולא יותר.

שמעתי מיהודי מה שסיפר לו הרה"ג
רבי ישראל קלמן קראהן זצ"ל⁹ מה דבדידיה
הוה עובדא, וכה סיפר: עשיתי פעם טובה
גדולה ליהודי אחד נכד הגר"א זצ"ל, והיה
בלילה והנה בחלומי הגר"א עומד מעלי
ואומר לי: היות שהטבת לנכדי רצוני להכיר
לך טובה, אמור נא לי במה אוכל להכיר לך
טובה. עניתי לו בחלומי שאני רוצה להפטר
מדוחק הפרנסה כדי שאוכל לעבוד את ה'
בטוב לבב. אמר לי הגר"א: **תאמר כל יום את
המזמור בתהלים "מזמור לדוד ה' רועי לא
אחר" ולא יחסר לך כלום.**

אכן כבר הבאנו בשיעור הקודם
מהמשנה ברורה, שהזמן המיוחד לאמירת
מזמור זה הוא בתחילת הסעודה, כי על-ידו
ישתרש בלבו של אדם שהקב"ה הוא זה
שמאכיל אותו ויתחבר אליו, וכשיתחבר
אליו, ממילא יושפע עליו שפע רב מהעולם
העליון.

כעת נביא מדברי הספרים להעמיק
יותר במשמעות תיבות המזמור, וזה יועיל
לנו להתעורר בתשובה על-ידי אמירת מזמור
זה בעת רעוא דרעוין, כאשר נתבאר
בשיעורים הקודמים שהוא זמן מיוחד

⁹ משפיע ומרביץ תורה ויראה בעיר תורה לייקוואוד, מח"ס 'טהרת ישראל' על ענייני מקוה וטבילה, 'ישראל ואורייתא' והתקדשתם'. אחיו של יבלחט"א המ"מ המפורסם הרב פסח קראהן שליט"א.

חבלים נפלו לי בנעימים

פירוש דבריו: כל אדם מקבל את הצרכים שמיועדים לו, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז, ו) "חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי", אע"פ שכל השבטים קיבלו נחלות אחרות כל אחת ומעלתה, נעים לי חבלי ונחלתי, כי יודע אני שהיא זו שאני זקוק לה וכל מה שעניי רואות אצל אחרים אינן שייכות לי כלל. ועל צרכים אלו צריך האדם שיתפלל, כי בלי תפילה לא יבואו אליו, אבל אם יתפלל על דברים אחרים שאינם בגדר צרכיו, בדרך כלל לא תועיל תפילתו, כי מדוע יתנו לו מן השמים דבר שאינו שייך לו.

והלא בשידוך הדברים יותר מובנים, כי מי ששכל בקדקדו יודע שעליו לבקש מהקב"ה שיביא לו רק את השידוך המיועד לו, ואם יציעו לו שידוך שאינו מיועד לו, שיסבב מן השמים שלא ייגמר. כך צריך האדם להתייחס אל כל צרכיו, ובכלל זה כל צרכי פרנסתו הגשמיים, ויבין שעליו להתפלל רק על צרכיו ולא על דברים מיותרים שרוצה אותם רק מפני שהתאווה להם ואינם בגדר צרכיו.

לבקש רק שלא יחסר

ומפטיר ה"מגלה עמוקות" בפרשו המזמור ה' רועי לא אחסר' על-פי דרכו, וזה לשונו: זהו שאמר דוד ע"ה ה' רועי לא אחסר, רוצה לומר שלא יתן לי הקב"ה רק שלא אחסר ולא מותרות, כי כשיהיה לי מותרות "בנאות דשא ירביצני ועל מי מנוחות ינהלני", אז "נפשי ישובב", רוצה לומר מלשון (ירמיה לא, כא) "הבת השובבה", כי "שמנת עבית כשית וינבל צור

ישועתו", וכן "וישמן ישורון ויבעט" (האזינו לב, ט), לכן לא יהיה לי מותרות רק ה' יתן לי פרנסה שלא אחסר, ובזה "ינחני במעגלי צדק למען שמו".

דומה לזה הביא ה'חתם סופר' (פרשת האזינו) בשם רבו הגה"ק ה'הפלאה' זיע"א (והוא ב'הפלאה' כתובות קד, א), וזה לשון ה'חתם סופר': בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני – דוד המלך ע"ה התפלל שיתן לו הקב"ה מידת ההסתפקות, שגם כי לא יהיה לו כי אם קורמי באגמא (עירובין כב, א) יעסוק בתורה, וזהו "בנאות דשא ירביצני", אע"פ שלא יהיה לו אלא דשא, מכל מקום "על מי מנוחות ינהלני".

תפילה של כלה ביום חופתה

הנה לפני שבועיים נפטרה רבנית חשובה בבית שמש. כשפתחו בני המשפחה את פנקסיה, מצאו תפילות שחיברה ליום חופתה, ואחת מהן שתזכה בכל ימות חייה להסתפק במועט. הנה כי כן, במקום להתפלל כפי שנהוג היום שתזכה כל ימיה בפרנסה מרווחת, התפללה אשה זו שתזכה להיות כל ימיה עשירה אמיתית, איזהו עשיר השמת בחלקו.

לדאבונונו מעטים האנשים בדורנו ששמים לבם על דבר זה. רובם אצים רצים להשיג עוד ועוד הרבה יותר מכדי צרכם, ואחר-כך עומדים ותמהים היתכן שאין הקב"ה נותן להם את פרנסתם. עומד לו האדם ומדבר עם הקב"ה: מוכן אני לקבוע עתים לתורה, מוכן אני לעשות כך וכך סגולות, אך אנא ממך... שלא יהיו לי בזיונות... תן לי ברווח ובכבוד עד בלי די... אבל דוד המלך ע"ה לימד אותנו

בו הוא בולט ביותר, אלא הוא שייך לכל תחום מתחומי החיים. כל פעם שהמחשבה מתחילה להציק לו לאדם כי יכול היה להשיג יותר, עליו לזכור להשתמש במידת ההסתפקות.

ולמשל, מלמד בכיתה ג' שלבו אומר לו שמתאים לו יותר להיות מלמד בכיתה ט', או כעין זה מלמד בכיתה ט' שלבו אומר לו שאין זה לפי כבודו כי יכול היה להיות מגיד שיעור מכובד בישיבה קטנה או אפילו בישיבה גדולה, ואינו יכול להרגע.

אין אנו רשאים ח"ו לזלזל באדם כזה שלפעמים יסורי נפשו קשים עד מאוד, אבל ראוי שנזכיר לו שגם בדבר כזה צריך להסתפק במועט. אם ישכיל, הלא יגיע למסקנא זו לבדו, ואם לא יגיע אליה מיד, הלא יגיע אליה לאחר שנתיים כאשר יתעייף מחיפושיו ויראה שמן השמים אין חפצים ליתן לו כיתה גבוהה יותר, כי אז יבין שלכך ייעדוהו אע"פ שלו נדמה שהרבה יותר היה יכול להשפיע בכיתה יותר גבוהה או בישיבה, ויתקיים בו הפסוק "חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי".

כשהתמונות שעוצבו במוח אינן מתקיימות

הדבר נוגע כאמור לכל תחום, והנה לנו דוגמא נוספת, מצויה מאוד: היה לו לאדם תמונה במוחו איך ייראו ילדיו כאשר יגדלו ויהיו לאנשים, ואכן כל זמן שקטנים היו, שפיר יכול היה להשתעשע בנפשו עם תמונה זו, אך מה יעשה ועכשיו כבר גדלו והתמונה שבמוחו הולכת ומתנפצת לו בפניו, והאב שואל: הלא כל-כך רציתי לראות נחת מילדי, כל-כך התפללתי לראות

לבקש מהקב"ה שיהיה לנו כדי מחסורנו ותו לא ושנסתפק במה שיש לנו, ואז נהיה המאורשים עלי אדמות, וגם כאשר יבואו להציע לנו להרחיב את דירתנו או להגדיל את הכנסותינו, נסרב לכל הצעות אלו, כי מה לנו לכל אלה והרי יש לנו כבר את כל צרכנו.

עבודת ההסתפקות

יהודי מחויב להיות שמח בחלקו, לא מצד דרכי החסידות בלבד, אלא מצד עצם היותו יהודי, כי כל עוד אין האדם שמח בחלקו, ראשית כל הוא כועס כביכול בכל עת על הקב"ה, ועוד זאת הוא חושב ללא הרף: "הנה עוד מעט קט אניע לשם ותיכף אשקיע את עצמי בלימוד התורה", והיות שלעולם לא יגיע לשם מפני שאין זה חלקו ונחלתו, נמצא שהוא מבזבז את זמנו לריק ומפסיד שעות רבות של לימוד התורה וקיום מצות ה'.

עכ"פ להיות מסתפק במועט הוא עבודה גדולה בעבודת ה', ולכן על האדם להתפלל לזכות לזה, ממש כפי שהוא מתפלל לזכות להבנה בתורה ולשאר העניינים הרוחניים. ומאחר שסעודה שלישית היא זמן המסוגל לתשובה, לכן כשיבין האדם בשעת אמירת מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר, שאם יגיע למידת ההסתפקות במועט, תשרה עליו שלוה נפלאה ויסורו ממנו רבים מנסיונותיו, יתעורר בלבו להתפלל על כך לפני השי"ת שיאיר לו בלבו מידה זו.

הסתפקות במועט בכל התחומים

מן הראוי לציין שהסתפקות במועט אינה דבר השייך רק לענין הפרנסה, אם כי

הנקודה ושנלמד להתפלל תמיד אך ורק כפי שהצדיקים מתפללים.

שבטך ומשענתך המה ינחמוני

הן זהו הפירוש גם בהמשך המזמור "שבטך ומשענתך המה ינחמוני כי אתה עמדי", כפי שפירשו המפרשים¹⁰, שבין כשאתה מכה אותי בשבט ובין כשאתה לי למשענה, תמיד אתנחם בזה שאתה עמדי, והיינו כשאזכור שאתה נתון לי כל צרכי ועושה הכל לטובתי.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל המשיל על כך את משלו: מעשה באחד שהלך עם בנו ביער והזהיר אותו שיחזיק בו היטב ולא יעזבנו כי יש חיות רעות ביער. אולם עד מהרה שכח הבן את אזהרת אביו והתחיל לשוטט לבדו ביער. לפתע שם לבו שהלך לאיבוד ואינו רואה את אביו. כשהבין שהוא נמצא לבדו בין חיות היער, נפלה עליו חרדה גדולה. הוא התחיל לצעוק: "אבא! אבא!" ופתאום קיבל סטירה מצלצלת. הוא הסתובב לראות מי הוא זה ואיזה הוא שנתן לו את הסטירה, והנה הוא רואה את אביו עומד מאחוריו וזועף עליו: "מדוע עזבת אותי? הלא הזהרתי אותך שלא תעזוב אותי כדי שלא תלך לאיבוד!". הילד נבהל אמנם מהסטירה, אך שמח היה כל-כך על שאביו נמצא לידו עד שלא הרגיש כלל את כאבה. והנמשל: הקב"ה אמר לו לאדם: "אל תעזוב אותי. אתה נמצא בעולם מלא נסיונות. לא כדאי לך לעזוב אותי". אך עד מהרה האדם שוכח ומתחיל ללכת אחר שרירות לבו באמרו "מכיר אני לבדי את

אותם יושבים בד' אמות של הלכה, מדוע אינני זוכה?

ובכן, עבודה מוטלת על האב להסתפק במועט ולומר בפה מלא: "מודה אני לך ה' אלוקי על חבלי ונחלתי... אלו הן הנשמות שנתת לי, ועל כן אני שמח ומאושר בהן". הוא אמנם מתפלל אל הקב"ה, אבל אין הוא מתפלל שיקיים לו בדיוק כמו התמונה שהצטיירה לו במוחו, אלא מתפלל אליו שיתן לכל נשמה ונשמה מנשמות ילדיו את מה שהיא צריכה כדי להצליח ברוחניות ובגשמיות.

אמנם כן, בוודאי צריך האדם שיהיו לו שאיפות, אבל אסור לו להרגיש שהקב"ה חייב לו לקיים לו אותן שאיפות. באופן זה יתפלל אל הקב"ה בהכנעה וענוה, כאשר תוך כדי תפילתו הוא זוכר שהוא עצמו אינו יודע מה תכליתו ומה תכלית ילדיו, ויכול להיות שתכליתם הפוך משאיפותיו ומן הצורך שנוצטייר לו במוחו, וכיון שיתפלל באופן זה, יישאר מאושר ושמח בחלקו אע"פ שאינו רואה ששאיפותיו מתקיימות.

כפי שראינו מדברי ה"מגלה עמוקות" זוהי תפילת הצדיקים, וכך עלינו להרגיל את עצמנו להתפלל. והיינו לא להתפלל שיתנו לנו מן השמים כל מה שחשק לבנו, אלא שיתנו לנו את צרכנו האמיתיים ברוחניות ובגשמיות אשר בדרך כלל אנו בעצמנו איננו יודעים מה הם, רק הקב"ה יודע. ועל כל זה אנו מתפללים בעת רעוא דרעוין, כשאומרים מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר, שהקב"ה יאיר את לבנו שבאמת נכיר היטב את

¹⁰ ראה רש"י ומצודות על הפסוק.

כפי רצונו. אבל דוד המלך לא התמרמר ח"ו, כי הבין שזהו חלקו ונחלתו, ומה אירע בסוף? בבריחתו הועיל הרבה יותר ממה שהועיל אילו היה יושב על המנוחה ועל הנחלה. ראו נא אלו מזמורי תהלים חיבר דווקא בעת בריחתו, והלא הם המה שליוו את בני ישראל בכל צרותיהם במשך כל הדורות.

מזמור לדוד בהיותו נע ונד

וכן נמצא כתוב בזוה"ק שמתעם זה ראה דוד לציין כמה פעמים היכן חיבר את מזמוריו, כגון (תהלים סג) "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה", וכן (שם קמב) משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה", ללמדנו שאין הצלחת האדם באה מתוך ישיבתו בביתו על התורה ועל העבודה, אלא מתוך זמרתו להקב"ה בהיותו נע ונד.

וזה לשון הזוה"ק (פרשת תרומה): ר' אבא פתח קרא ואמר, מְזַמֵּר לְדָוִד בְּהִיטוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה. מֵאֵי שְׁנָא מְכַל שְׁאָר תּוֹשְׁבֵינָן, דְּלֹא קְאָמְר בְּאֵן אֶתְר שְׁבַח לֹן דְּוִד מְלָפֵא, וּמ"ש הֵכָא דְקָאָמְר בְּהִיטוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה. אֶלֶּא לֹא דָא בְּלַחְדוּי, דְּהָא אוּף הֵכִי נְמִי, בְּשִׁנּוּתוֹ אֶת טַעְמוֹ לְפָנֵי אַבְימֶלֶךְ. כְּבֵא הַזִּיפִים. וְכֵן כְּלָהוּ. לְאַחְזָא לְכָל בְּנֵי עַלְמָא, שְׁבַחֲהִי דְדָוִד, דְּאֵע"ג דְּבַצְעָרָא תְּהֵא, וְהוּוּ רַדְפֵי אַבְתְּרִיָּה, תְּהֵא מְשַׁתְּדַל לְזִמְר שִׁירֵין וְתוֹשְׁבֵינָן לְקַב"ה.

[רבי אבא פתח המקרא ואמר, מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה. מה נשתנה שבה זה מכל שאר השבחים שאינו אומר בהן באיזה מקום שיבח אותם דוד המלך, ומה נשתנה כאן שאומר בהיותו במדבר יהודה. אלא לא זה בלבד, כי יש גם כן, בשנותו את

הדרך". בסוף הוא הולך לאיבוד ואז הוא מקבל סטירה מצלצלת, והיה אם יבין שאת הסטירה קיבל מהקב"ה השומר עליו שלא ילך לאיבוד, לא ירגיש שום צער וכאב, אלא להיפך, "שבטך ומשענתך המה ינחמוני".

הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם

עלינו להבין שמה שמונע את בני האדם מלהסתפק במועט הוא מה שכתוב במשנה (אבות פ"ד מ"א) "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". יש מי שזה מתחיל אצלו על-ידי קנאה, הוא רואה אצל אחרים ורוצה גם בשביל עצמו, יש מי שזה מתחיל אצלו על-ידי תאוה, וכן הלאה.

המכניע את עצמו לרצון השי"ת משפיע יותר

כך היא המציאות, כשהאדם אינו שמח בחלקו הכל יורד אצלו לטמיון, כי הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. ואם רוצה האדם להתרחק משלושה אלה, ילמד להיות מסתפק במועט, כי ההסתפקות במועט היא הפיכס של שלושה אלה. שמח לך בחלקך! כשתשמח בחלקך ותעשה את המוטל עליך, ממילא יתרבה כבוד שמים.

הנה דוד המלך ע"ה הלא יכול היה להעלות בדעתו שאילו היה יושב על המנוחה ועל הנחלה ולא היה צריך לברוח משאול ומאבשלום בנו, היה יכול להועיל הרבה יותר לעמו, ואם היה מעלה כן בדעתו, היה בוודאי מתמרמר והולך על שאינו יכול לקיים את שאיפותיו להשפיע על בני ישראל

במערה ראה את עצמו ראש ישיבה, בהיותו בזיפים ראה את עצמו ראש ישיבה. כך בכל מקום שהלך ועם איזו נשמה שנפגש, השפיע כפי מה שהוצרך להשפיע בלי לחלוק על המקום אפילו מעט.

היכלם של תלמידי דוד המלך

והנה עוד מדברי הזוה"ק בענין זה (פרשת בראשית): הִיכְלָא תַנְיִינָא, הִיכְלָא דְא קַיִימָא לְגוּ מְהֵיא הִיכְלָא קְדַמָּאָה וְהֵיא פְתַחָא אִיהוּ סְמִיךְ לְגוּ מְעַרְתָּא דְאַבְרָהָם, וְהֵיא הִיכְלָא נְהִיר מְקַדְמָאָה, הִכָּא אִית פֶּל אַבְנִין יְקִירִין דְמִקְפִין לֵיהּ.

[ההיכל השני (היכל מסוים בגן עדן העליון), היכל זה עומד בפנימיותו של ההיכל הראשון, ופתח זה סמוך למערת האבות (מערת המכפלה¹²), והיכל זה מאיר מן ההיכל הראשון, כאן יש כל אבני יקר המקיפין אותו].

בְּגוּ דְהֵיא הִיכְלָא אִית נְהִירוּ חַד פְּלִיל מְפֶל גְּוֹנִין, וְאִיהוּ נְהִיר מְעִילָא לְתַמָּא. בְּהֵיא הִיכְלָא קַיִימִין אִינוּן, דְסָבְלוּ יְסוּרִין וּמְרַעִין בְּהֵיא עֲלָמָא, בְּגִין לְאַתְפַּקְנָא, וְהוּוּ מוֹדֵן וּמְשַׁבְּחָן לְמַרְיָהוֹן פֶּל יוֹמָא, וְלֹא הוּוּ מְבַטְלִין צְלוֹתֵיהוּ לְעֲלָמִין.

[בפנימיותו של זה ההיכל יש אור אחד הכלול מכל גוונין, והוא מאיר ממעלה למטה. בהיכל זה נמצאים כל אלו שסבלו

טעמו לפני אבימלך, וכן, בבוא הזיפים, וכן כולם. אלא להראות לכל בני העולם שבחו של דוד, שאע"פ שהיה בצער והיו רודפים אחריו, היה משתדל לומר שירות ותשבחות להקב"ה].

יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו

רשע

הן ידועים דברי ה'שרף' מקאצק זיע"א¹¹ על מה דאיתא בסנהדרין (צב, ב) בענין נבוכדנצר: אמר רבי יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאילמלא בא מלאך וסטרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. לכאורה יש לשאול: מדוע בא המלאך וסטרו, וכי מפני שהוא גוי אסור לו לומר שירות ותשבחות להקב"ה? ! אמר על כך ה'שרף' מקאצק: המלאך לא בא לעכב בעדו מלומר שירה, אלא בא לומר לו: וכי חכמה היא לומר שירה כשהכל הולך לך טוב? ! קח לך סטירה, הבה ונראה איך תאמר עתה שירה ! וכי יש בכלל דמיון בין שירת נבוכדנצר לשירת דוד המלך? ! הלא דוד המלך אמר שירה גם כשהלך בגיא צלמות. ולא מתוך התייסרות וכאב אמר את השירה, אלא לרוב אמונתו והסתפקותו במועט היה אומר אותה מתוך שמחה ואושר. בהיותו

¹¹ ראה 'שארית מנחם' ויקרא.

¹² דרך אגב: זה עתה שמעתי מהרה"ח ר' בעריש תהלים הי"ו ששמע מדודו הרה"ח ר' יצחק תהלים שליט"א משמשו בקודש של הרה"ק מריבניץ זיע"א, שפעם בהיות הרה"ק מריבניץ בארץ ישראל ת"ו, השתטח במערת המכפלה (וקבר רחל) ואחר כך נסע לטבריה, שם לן בלילה. ויהי בבוקר, אמר הרה"ק: בזה הלילה באו אלי שתי נשים בחלומי ואמרו שהן בלהה וזלפה, ושאלו אותי מאחר שפקדתי את קברי האבות והאמהות, מדוע לא אפקוד גם את קבורתיהן. הרה"ק שאל את משמשו היכן הן קבורות, וכששמע ממנו שלפי המסורת הן קבורות בטבריה (בקבר האמהות), שמח שמחה גדולה, ואכן בהמשך היום פקד את קבורתיהן.

ולתעורר מזה להודות להשי"ת על כל אשר הוא עושה עמנו, הן על מה שיש לנו והן על מה שאין לנו.

וכפי האמור התבוננות זו כוללת בתוכה שני חלקים, א. להשריש בלב את ענין ההסתפקות במועט ולבקש על זה מאת ה' שיאיר את לבנו להיות באמת מן המסתפקים במועט ולהרגיש גם אם אין לנו את כל מה שחשקה לבנו שהוא מנהלנו על מי מנוחות. ב. להודות ולשבח להקב"ה הן על החסד הנגלה והן על הקשיים וכלשון המזמור "שבטך ומשענתך המה ינחמוני כי אתה עמדי".

וכשבאמת נתבונן באלה, חרץ ממה שנשוב בזה אל השי"ת ונתקרב אליו, עוד נקיים בזה גם מצות האמונה ונתינת שבח להקב"ה, ועל ידי כן נזכה לכל הטוב בזה ובבא.

יסורים ומחלות בעולם הזה כדי לבוא לידי תיקון, והיו מודים ומשבחים בכל יום לריבונם, ולא היו מבטלים תפילתם לעולם]. הא לנו שמי שחי את חייו בדוגמת חייו של דוד המלך ע"ה, דהיינו שעוברים עליו מצבים קשים ותחת להלין עליהם, הוא מודה ומשבח כל יום להשי"ת עליהם, הרי הוא זוכה להכנס לאותו היכל גבוה מעל גבוה שהוא ממידת ההוד אשר מידה זו כידוע שייכת לענין ההודיה.

נחתום מעין הפתיחה: כפי שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל¹³ שבברכת העושה לי כל צרכי יכול האדם לכוון לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, כמו כן היות שנקבע לומר מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר ברעוא דרעוין שהוא זמן המסוגל לתשובה והתבוננות, שעת הכושר היא להתבונן היטב במשמעות תיבותיו

¹³ 'חכמת שלמה' (או"ח סימן מו).

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי גדליה משה בהרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע"א

נסתלק לגזני מרומים ביום כ"ד מרחשון תש"י

גדלותו בתורה

עדות אחת בלבד מצעירותו בענין גדלותו בתורה הגיעה אלינו על-ידי הרה"ח רבי יוסף קוזליק זצ"ל שעלה מזוועהיל, וכה העיד: לומד הייתי בחברותא עם הרבי, וכל פעם שסיימנו מסכתא, ביקש ממני הרבי שאעשה לו 'מבחן סיכה', דהיינו לשים את האצבע על מקום אחד בדף הראשון של הגמרא, ולשאול אותו מה כתוב באותה נקודת מקום בדף העשירי או העשרים וכן הלאה.

הצלתו מזעמו של השופט

עלייתו של צדיק לארץ ישראל כרוכה היתה בניסים גדולים, שכן כמה וכמה פעמים עומד היה בפני מות בטוח וניצל ברגע האחרון בדרך נס. נספר על כמה מהם: יום אחד בהיותו בבית אביו באו אנשי הק.ג.ב. ושלפו אותו בכוח. בהגיעו למרתפי הק.ג.ב. הודיעו לו שהולכים לדון אותו למיתה בעבור שלוש עבירות חמורות. א. בעבור שניהל תלמוד תורה בסתר. ב. בעבור שהחזיק בביתו מקוה טהרה. ג. בעבור שהוא

גדולים צדיקים במיתתן

הן בני ישראל נוהרים לאלפים להשתטח בציונו הקדוש של הצדיק אשר סגולתו ידועה להמשיך ישועות גדולות לבני ישראל כידוע וכמפורסם. ובכן, יש אתנו עובדות לרוב על צדיק זה, עובדות מפליאות המבטאות את האהבת ישראל שפיעמה בלבו ועל מסירות נפשו למען אחיו מישראל. כן מוסר הרה"ח ר' מאיר דוד בראנדווין שליט"א בשם רבו הרה"צ ר' אליהו ראטה ז"ל¹⁴: בהיותי עד לאהבה הגדולה שפיעמה בלב רבינו רבי גדליה משה זי"ע, בטוח אני שציונו הקדוש מקום מיועד לפעול ישועות לכלל ישראל.

אולם כל העובדות הידועות לנו, הן רק מתקופת היותו בארץ ישראל, כי על מה שהיה עמו בצעירותו ברוסיה לא רצה מעולם לספר מחמת היותו נחבא אל הכלים, צנוע ושפל ברך. אם כי זאת ידוע לנו, שהוכתר בסמיכת חכמים ושימש כרב ומו"צ בזוועהיל, כל הדבר הקשה והקל יביאון אליו.

¹⁴ משמש בקדוש של צדיקי בית זוועהיל זי"ע. הדריך רבים מבני ירושלים ת"ו בדרכי החסידות ועבודת השי"ת.

שם עד שתיפח נשמתם. פעם הכניסו גם אותו לצינוק כזה. לאחר כמה ימים בהם שהה כך בלי להניע את גפיו ובלי להכניס שום דבר מאכל או משקה לפיו, הרגיש איך חיותו מתחילה לצאת ממנו והנה הוא הולך לעבור לעולם שכולו טוב.

לפתע הרגיש משהו נוחת לו על אפו. היה זה לחמניה טריה שנפלה לו מן הצוהר הקטן שהיה קבוע למעלה בתקרה. היא לא יכלה ליפול על הארץ משום שלא היה רווח מספיק בין הקיר לבין פניו כדי שתמשיך להתגלגל ארצה. הצדיק העיד שאף זה נס היה, כי אילו היתה נופלת ארצה, לא היה מסוגל להתכופף כדי להרימה, הן מחוסר מקום להתכופף והן מחוסר כוח. כך כשהלחמניה תקועה בין פניו ובין הקיר, נגס ממנה קצת ועוד קצת והחיה את נפשו.

כעבור עשרה ימים מאז שהכניסוהו, באו הרשעים להוציאו כדי להכניס בצינוק אסיר אחר, ומה גדולה היתה תדהמתם בראותם אותו חי וקיים. הם הבינו שאינו אדם פשוט אלא מלאך אלוקים והוציאוהו לחופשי.

כשסיפר את המעשה לחתנו, אמר לו חתנו שכפי הנראה היה זה אליהו הנביא שהביא לו את הלחמניה, אך הצדיק מחמת ענוותנותו, בחשבו שאינו ראוי לכך, דחה את דבריו ואמר שמן הסתם היו שם שני שוטרים ששיחקו בלחמניות כשהם זורקים אותן מזה לזה ואחת מהן כנראה נחתה להם בטעות בתוך הצינוק.

תקיעת שופר בתוך ההמולה

עוד סיפר שפעם בהיות בסיביר חלף ליד שני קצינים ששיחקו במשחק השח-מט

מכניס אורחים וכפי הנראה נותן חסות לבאים ממדינות אויב הבאים לרגל את הארץ.

בטרם הוציא השופט הקומוניסט את פסקו למיתה, קרא בזלזול: נו, איה אלוהיך שאתה מתגאה בו? הלא רואה הנך שאינו יכול להצילך ממני (עפ"ל)! נעמד הצדיק על רגליו והכריז בקול בטוח לתדהמת הרשעים: קבוצות רבות אכזריות במשך הדורות שחטו בבני ישראל ללא רחם, ואף עתה אם ירצה האלוקים מלך מלכי המלכים הקב"ה שאהרג על ידכם, כך יהיה, ואם לא ירצה, לא תוכלו לעשות לי מאומה.

למשמע דבריו עלתה לו לשופט חמתו בראשו. הוא הוציא את הצדיק אל החצר, הצמידו לקיר ונטל את האקדח שלו כדי לירות בו רח"ל. הצדיק עמד ללא פחד וללא מורא והכין את עצמו בסילודין לעלות השמימה. והנה לפתע באה בתו של השופט בבהלה וצעקה: מה לך אבא שאתה נטפל ליהודי פשוט? אין זה לפי כבודך לטפל בו! השופט החזיר את אקדחו למקומו, אך לא נרגע ואמר לצדיק: אל תעלה בדעתך שאלוהיך הצילך, בתי היא זו שהצילתך... לאחר שנפדה מן המות הבטוח, המיר השופט את דינו בשבע שנות מאסר בבית הכלא הגדול בעולם - סיביר. הצדיק נלקח לסיביר ושם הועמד שוב כמה פעמים בפני סכנת מות.

לחם מן השמים בצינוק הקטן

על אחד מהניסים שאירעו עמו אז, סיפר הוא בעצמו: דרכם של הרשעים היתה להכניס את הנשפטים למיתה לצינוק קטן אשר גדלו כגודל האדם ותו לא ולהשאירם

להם שהוא חושש פן יורידו אותו בבוא העת לאחור וירגיש פגוע, לכן עדיף לו לעמוד בכותל המערב אשר משם אי-אפשר לרדת יותר.

מסירת נפשו לבני ישראל

בתחילת הנהגתו אמר להרה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל: "אינני רוצה לערוך סעודה שלישית כי חוששני שמא ינהרו אליו חסידים ותתחמק לי במוחי מחשבת גאות ח"ו". אך מיד הכריעה האהבת ישראל שלו את הכף ותוך כדי דיבור אמר כמתנחם: "לא, בשביל בני ישראל אערוך סעודה שלישית", והוסיף: "אולם עצה יש לי, תוך כדי ישיבתי בראש השולחן אעביר במוחי את כל החטאים שעשיתי בנערותי, וכך אנצל מן הגאות".

עוד התבטא בתקופה זו בפני הרה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל שאינו יודע איך יוכל לסבול את צרות ישראל. עוד אמר לו אז: אבי ז"ל מוכן היה למסור את נפשו בשביל איש אחד מישראל. אני איני נמצא במדרגה כזו, אך מוכן אני שיחטכו לי את ידי ואת רגליי בשביל איש אחד מישראל, ובשביל שני אנשים אני מוכן גם למסור את נפשי.

צרת היהודי לא נתן לו לישון

בירושלים התגורר חלפן כספים בשם ר' אברהם יונגרייז. פעם לקחו אותו לחקירות בגלל חשדות שונות שעבר על חוקי המדינה וקבעו לו זמן למשפט. בבקרו של יום המשפט, סיפרה הרבנית לבן הבית הרה"ח רבי שמעון רובין, שבזה הלילה לא עצם הצדיק את עיניו, אלא לאורך כל הלילה עמד והתפלל לישועתו של ר' אברהם. כך

והגיעו למבוי סתום מבלי יכולת להמשיך הלאה. התכופף אליהם ולחש להם באזנם שאם יעשו כך וכך יוכלו להמשיך במשחקם. הקצינים התפעלו מאוד מחכמתו ומאז מצא חן בעיניהם והתחילו להתיידד אתו. מחמת חיבתם היו נותנים לו בתדירות מאכלים שונים וסכומי כסף, ומה עשה עם הכספים שקיבל מהם? שלח אותם בדרכים לא דרכים בשביל החזקת התלמוד תורה שלו.

בערב ראש השנה השיגו לו הקצינים שופר לבקשתו, אולם בהגיע ראש השנה פחד לתקוע בו כדי שלא ישמעו אחרים ויעשו בו שפטים. במשך כל היום הראשון של ראש השנה התפלל להשי"ת שיעזור לו שיוכל לתקוע בלי שישימו לב. תפילותיו נתקבלו כאשר דקות אחדות קודם השקיעה התעוררה לפתע מאומה בבית הכלא מחמת כמה אסירים שהתמרדו. כל השוטרים רצו אליהם כדי להשקיטם, ובינתיים, בתוך אותה בהלה, הספיק הצדיק לתקוע שלוש קולות כדת וכדין.

בורח מן הכבוד

בהגיעו לארץ ישראל לאחר המלחמה, הנהיג את עדתו במשך חמש שנים בלבד. בורח היה מן הכבוד כמפני האש. אביו הרה"ק רבי שלמה זיע"א התנבא עליו פעם: "כסף אמנם יחסר לו, אך כבוד לעולם לא יחסר לו, כי כל מעט כבוד שיקבל, יהיה עבורו יותר מדי".

מתפלל היה בבית הכנסת "באר שבע" שבשכונת בית ישראל, שם עמד בקרן זוית מאחורי כל המתפללים ולא הסכים בשום אופן לעלות לכותל המזרח. כאשר הגבאים הפצירו בו מאוד לעלות לכותל המזרח, אמר

שהוא טרף. תמיד כשראה צורך להטריף, אומר היה: לכו שאלו מו"צ אחר. ופלא היה הדבר שמעולם לא אירע שהלכו לשאול מו"צ אחר והתיר. תמיד היה המו"צ האחר מטריף כדעת הצדיק.

גדול השלום

נכדו האדמו"ר רבי אליעזר מזוועהיל-ארה"ב שליט"א סיפר על עובדא מפליאה: לצדיק מזוועהיל נודע שנכדתו הרבנית של האדמו"ר משומרי אמונים זי"ע היא מקשה לילד ונמצאת בסכנת חיים. הלך הצדיק אל האדמו"ר משומרי אמונים ואמר לו שאם הוא רוצה להמשיך ישועה, יש לו להגיש קוויטל לגיסו האדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע (אשר גבה טורא בינו לבינו). האדמו"ר משומרי אמונים סירב, אך הצדיק משך אותו בדברים עד שהגיע לביתו של האדמו"ר מתולדות אהרן והגיש לו קוויטל. אחר כך אמר לו הצדיק: אל תחשוב שאני מחשיבו יותר ממך, שניכם יקרים וחשובים וצדיקים בעיניי, אבל כשיש לאדם קטרוג, ראוי לו להכניע את עצמו, ובזה יסור ממנו הקטרוג.

כבשו צרות ישראל את לבו של הצדיק ולא נתנו לו ליתן תנומה לעפעפיו¹⁵. אין זה פלא מדוע הצדיק מוסיף לפעול ישועות עד עצם היום הזה למשטחים על ציונו.

בשכנותו של הצדיק התגורר יהודי אומלל ומסכן שהיה נכנס כפעם בפעם אל הצדיק לקבל ממנו חיזוק. פעם ישב בביתו של הצדיק ושפך את מר לבו: פלוני פוגע בי ופלוני פוגע בי והריני מקלל אותם בכל הקללות שבעולם. לאחר שנגרע מעט, אמר לו הצדיק: מדוע צריך אתה לקללם? הלא יכול אתה לברך את עצמך ואז ממילא הכל יבוא על מקומו בשלום!

פעם אמר שבעיירה זוועהיל ביקש שאם יבואו אליו באמצע הלילה עם שאלה של איסור והיתר לא יעירוהו משנתו, כי אפשר שיצטרך להטריף את העוף ואין ייתכן לקום מן השינה בשביל להפסיד ממון ישראל. אבל אם יבואו עם דין תורה באמצע הלילה, יעירוהו משנתו, כי אדרבא, הלא אפשר שישלים ביניהם וכדאי הוא לקום בשביל זה מן השינה. אכן מעולם לא אמר הצדיק על עוף

¹⁵ בהקשר לזה יש להביא את לשון האגרת הקודש שמופיעה בסוף הספר "נועם אלימלך", אותה ערך הרה"ק רבי זכריה מענדל מירוסלב זי"ע"א לרודו שהביע בפניו את התנגדותו על שהתחבר לכת החסידים, וזה לשון האגרת ממה ששייך לענייננו: ומה שכתב אהובי דודי שאני פורש עצמי מדרכי אבותי הקדושים, לא ידענא פירוש הדברים, אדרבה אני הולך בעקבי החסידים הקדושים אנשי השם מופתי הדור אשר בזכותם אנו קיימין בגלות המרו והנמנהר הזה... והם הנקראים עיני העדה, המשגיחים תמיד הצטרכות העדה ומתחננים להם כל צרכם הן לנפש והן לגוף... ותמיד כל ימיהם עוסקים בתורה ומצוות ומעשים טובים, להשיא יתומים ויתומות ואלמנות ולהתיר אסורים ולפדות השבויים ולרפא החולים ולנחם אבלים ולגמול חסדים עם כל אנשים, ולהכניס אורחים ולקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ולרחם על אביונים, ומצטערים תמיד בצרות ישראל... ובוכים בלב נשבר ונקרע על שנים עשר קרעים על גלות השכינה וצרות ישראל ועול הגלות וגזירות המלך, ומתפללים עליהם שירחם השם הטוב על עמו הקודש מהרה ויטה לב המלך ויועציו ושריו עליהם לטובה להצילם מכל צרה ומיני חלאים ויסורים ומשעות רעות, ושלא יצטרכו עם הקודש זה לזה ולא לעם אחר, ושיהיה פרנסתם מזומן להם קודם שיצטרכו להם בריווח בלי טרדה, ולהפך את לבבם ליראה ולאהבת השם, ולהסיר לב אבן מקרבם, וליתן להם לב בשר למען ידעו כולם ויכירו גדולת הבורא ורוממותו הגדולה ויעבדוהו בשמחה.

בדרך לבית החולים

רוח והחלה לפרוק באזני את כל המטענים שסחבה עליה. הצדיק האזין לה שעה ארוכה, עד שעברה שעת הניתוח. אחר-כך אמר לבתו שהצטערה על שלא היה לצדה בשעת הניתוח, שסבור היה שלעשות את עצמו כלי להקל מצרת נפש ישראלית, הוא הסגולה הטובה ביותר להצלחת הניתוח.

פעם הוצרכה בתו של הצדיק לעבור ניתוח לשם הצלת חייה. היא כבר עמדה מוכנה להכנס לחדר הניתוח ואביה הצדיק שטרם היה בבית החולים נחפז בדרכו לבית החולים כדי לשהות לצדה בשעה קשה זו. ויהי בדרך והנה עצרה אותו אשה אחת קשת

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

**פטרוֹן מִכּוֹן הַבִּינְנִי
לְחֹדֶשׁ מֵר-חֶשׁוֹן**

יְדִידְנוּ

**הַר"ר מֹשֶׁה חַיִּים גְּרִינְפֶּעֶלְדֵּן הַי"ו
חֶבֶר וּוְעֵד הַפּוֹעֵל**

**לַע"נ הָאָה"ח מֵרַת
יוֹטָא בֵּת נִפְתָּלִי הִירְצָקָא
ע"ה**